

Ideellt arbete inom idrottsrörelsen

Ideellt arbete inom idrottsrörelsen

Johan von Essen och Susanne Wallman Lundåsen

Riksidrottsförbundet

FoU-rapport 2016:3

Du finner FoU-rapporter utgivna av Riksidrottsförbundet på: www.rf.se/forskning

Författare: Johan von Essen och Susanne Wallman Lundåsen

Formgivning: Catharina Grahn, ProduGrafia

Foto omslag: Bildbyrån

ISBN: 978-91-87385-14-8

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
1. Inledning	6
Disposition och undersökningsfrågor	6
Material	7
2. Tidigare forskning	8
Vad förklarar ideellt arbete?	8
Ideellt arbete i Sverige över tid: stabilitet eller förändring?	9
Stabilitet trots förändring	10
Medlemskapets betydelse	11
Ideellt arbete inom idrottsrörelsen	12
3. Begrepp, metod och genomförande	14
Befolkningsundersökningarna	14
4. Ideellt arbete i det svenska samhället	18
Organisationskategorier	19
Medlemskap bland dem som arbetar ideellt inom idrottsföreningar	22
5. Vilka arbetar ideellt inom idrottsrörelsen?	23
Flervariabelanalys av ideellt arbete inom idrott jämfört med ideellt arbete inom andra verksamheter	29
6. Olika former av ideellt arbete i idrottsföreningar	31
Vilka krav ställs på dem som arbetar frivilligt inom idrott?	33
7. Idéer om och vägar till ideellt arbete	34
8. Ideellt arbete inom idrottsföreningar och eget idrottande	37
Eget idrottsutövande och ideellt arbete inom idrott	39
9. Föräldrar som arbetar ideellt i idrottsföreningar	41
Från aktivt föräldraskap till personligt engagemang	41
Hur kommer det sig att man börjar som ideell förälder?	42
Vad innebär det att vara idrottsledare?	44
Om roller och ansvar	46
Vad föreningen kan bidra med	49
10. Diskussion	52
Litteratur	56
Bilagor	59
Bilaga 1: Klassificering av ideella organisationer	59
Bilaga 2 : Motiv för ideellt arbete	60
Bilaga 3: Regressionsanalyser: operationaliseringar	61

Förord

Svensk idrott är fantastisk med sin bredd i både verksamhet och geografisk spridning. Mer än 20 000 föreningar spridda över hela landet ger allt ifrån små barn till vuxna möjlighet att både ha roligt och förverkliga sina drömmar i gemenskap med andra.

Men hela denna verksamhet är beroende av att människor ställer upp ideellt för att leda den. Det har de också gjort, och gör fortfarande. Över 600 000 är de som engagerar sig ideellt inom Svensk idrott, vilket gör dem till den största enskilda gruppen av alla ideellt arbetande i Sverige. Men vilka är de? Vad kännetecknar de ideella idrottsledarna? Skiljer de sig på något sätt från dem som är engagerade i andra ideella organisationer?

Forskare vid Ersta Sköndals högskola har sedan 1994 i sin så kallade befolkningsstudie studerat det ideella engagemanget i Sverige. Vid det senaste undersökningstillfället ställdes också några idrottspecifika frågor. Forskarna Johan von Essen och Susanne Wallman Lundåsen sammanställer i denna rapport idrottsledarnas svar och ställer i relation till de som engagerar sig i andra delar av civilsamhället.

Rapporten ger många intressanta svar. Vi får information om vilka vi lyckas engagera och vilka vi har svårt att nå, men också om vad som kan få människor att förbli engagerade. Kunskap som är viktig att ha som underlag för diskussioner kring ledare rekrytering och ledarvård. Under många år har idrottsföreningar pekat på brist på ledare som ett växande problem. Ofta talas det om en allmänt minskad vilja till ideellt engagemang som förklaring. Ersta Sköndals befolkningsstudier visar dock att det inte stämmer. Tvärtom är det ideella engagemanget totalt sett påtagligt stabilt. Däremot kan formerna skifta. På frågan om vad som skulle få redan ideellt arbetande att öka sitt engagemang svarar de flesta mer tid. Att drygt en av fem säger att de skulle kunna göra mer för föreningen om det fanns fler arbetsuppgifter att utföra manar till eftertanke. För nog finns det alltid uppgifter.

En klar, och inte särskilt förvånande, slutsats i rapporten är att eget, aktuellt eller tidigare, idrottande leder till en större vilja att engagera sig ideellt i en idrottsförening. Speciellt om det kopplas till egna idrottande barn. Men för att få föräldrarna att stanna kvar krävs att de får ut något själva av sitt engagemang. Som det uttrycks i rapporten:

Det finns utrymme för idrottsföreningar, men också andra ideella organisationer, att möta föräldrar på ett sådant sätt att de kan koppla sina egna intressen med organisationens behov så att deras ideella arbete blir ett uttryck för ett personligt engagemang.

Detta är idrottsrörelsens stora utmaning framöver. Förhoppningsvis kan denna rapport vara ett stöd i det strategiska arbetet kring idrottsrörelsens gemensamma mål 2025. Där ideellt engagemang är en grund för att nå livslångt idrottande i ideella föreningar.

Patrik Oscarsson

Intressepolitisk chef, Riksidrottsförbundet

Sammanfattning

Omkring hälften av den vuxna befolkningen i det svenska samhället arbetar ideellt, vilket innebär att Sverige har ett tämligen omfattande ideellt arbete. Den enskilt största gruppen av alla dem som arbetar ideellt gör det inom idrottsrörelsen. Eftersom det är så många som arbetar ideellt inom olika idrottsföreningar utgör alla dessa insatser en stor och viktig resurs för idrottsrörelsen. Dessutom innebär de ideella insatserna att idrottsrörelsen vilar på ett folkligt engagemang som gör den till en folkrörelse som är förankrad i det svenska civilsamhället. Att studera ideellt arbete i idrottsrörelsen betyder alltså både att undersöka en betydande andel av det ideella arbete som utförs i det svenska samhället och att studera dem som med sina insatser bidrar till att göra en stor del av idrottsföreningarnas verksamhet möjlig. Detta är också vad denna rapport syftar till genom att beskriva ideellt arbete inom idrottsrörelsen.

Rapporten kretsar kring ett antal frågor. En första fråga är om de som arbetar ideellt i idrottsorganisationer är typiska för dem som arbetar ideellt eller om de särskiljer sig på något sätt. En andra fråga är vilken typ av insatser människor gör när de arbetar ideellt i idrottsföreningar. En tredje fråga är vad det är som motiverar dem som arbetar ideellt inom idrottsorganisationer och om det är så att deras motiv skiljer sig från dem som arbetar ideellt i andra ideella organisationer. En fjärde fråga är om idrottsföreningar ställer krav på dem som arbetar ideellt med tanke på allt ansvar som följer av att vara ideell ledare, funktionär eller förtroendevald. En sista fråga är hur de föräldrar som arbetar ideellt i de idrottsföreningar där deras barn idrottar ser på sitt engagemang. Dessa frågor syftar till att närma sig alla dem som arbetar ideellt inom idrottsföreningar och rapporten avslutas med en fördjupad diskussion och ett antal slutsatser.

Rapporten bygger på den senaste av de fem nationella befolkningsundersökningar om medborgerligt engagemang som Ersta Sköndal högskola gjort sedan 1992. Befolkningsundersökningarna är baserade på ett obundet slumpmässigt urval av befolkningen. Ett antal frågor berörde specifikt erfarenheter av ideellt arbete inom idrottsföreningar och om det egna idrottandet. Förutom befolkningsundersökningen vilar rapporten på ett material som kommer från intervjuer med tio föräldrar som arbetar ideellt i den idrottsförening där deras barn bedriver en individuell idrott. Sammantaget bidrar dessa material med kunskap om det breda engagemang som sker inom idrottsrörelsen.

1. Inledning

Omkring hälften av den vuxna befolkningen i det svenska samhället arbetar ideellt, vilket innebär att Sverige har ett tämligen omfattande ideellt arbete om man jämför med andra länder. Den enskilt största gruppen av alla dem som arbetar ideellt gör det inom idrottsrörelsen. Eftersom det är så många som arbetar ideellt inom olika idrottsföreningar utgör alla dessa insatser en stor och viktig resurs för idrottsrörelsen. Dessutom innebär de ideella insatserna att idrottsrörelsen vilar på ett folkligt engagemang som gör den till en folkörelse som är förankrad i det svenska civilsamhället. Att studera ideellt arbete i idrottsrörelsen betyder alltså både att få syn på en betydande del av det ideella arbetet i det svenska samhället och att närma sig alla dem som med sina insatser bidrar till att göra en stor del av idrottsföreningarnas verksamhet möjlig. Detta är också vad denna rapport syftar till genom att beskriva och resonera om ideellt arbete i idrottsrörelsen.

Eftersom vi kommer att resonera om aktiviteter kan det finnas skäl att påminna om att ideellt arbete och idrottande inom en idrottsförening inte är samma sak. Att arbeta ideellt inom en idrottsförening kan t.ex. innebära att organisera träningar och tävlingar, vara tränare eller förtroendevald i föreningens styrelse utan att man nödvändigtvis själv idrottar. Här kan språkbruket bli förvirrande eftersom att vara aktiv eller engagerad i en idrottsförening både kan avse att utöva en idrott och att arbeta ideellt. Vi undersöker det ideella arbete som sker i idrottsföreningar men också sambandet mellan dessa två sätt att vara aktiv, nämligen att idrotta och att arbeta ideellt.

Disposition och undersökningsfrågor

Rapporten är strukturerad utifrån ett antal frågor och för att få ett grepp om rapporten går vi översiktligt genom dessa frågor. Rapporten inleds dock med en översikt över tidigare forskning om det ideella arbetet i det svenska samhället mellan 1992 och 2014. Denna översikt ger oss en möjlighet att sätta in det ideella arbete som äger rum inom idrottsrörelsen i ett större sammanhang.

En första fråga är om de som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen liknar dem som arbetar ideellt inom andra typer av civilsamhällesorganisationer eller om de tvärtom särskiljer sig på något sätt. För att undersöka detta skall vi jämföra dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen med dem som gör sådana insatser i andra typer av ideella organisationer. Ideellt arbete kan innebära att man är förtroendevald och sitter i en styrelse, att man organiserar aktiviteter, gör direkta sociala hjälpinsatser eller något annat. Det leder oss till nästa fråga, nämligen vad det är för typer av ideella insatser som människor utför inom idrottsföreningar och om det är olika grupper av individer som gör olika typer av insatser. En tredje fråga är vad det är som motiverar dem som arbetar ideellt inom idrottsorganisationer och om det är så att deras motiv skiljer sig från dem som arbetar ideellt i andra ideella organisationer. Vi frågar också om idrottsföreningar ställer krav på dem som arbetar ideellt med tanke på allt ansvar som följer av att vara ideell ledare, funktionär eller förtroendevald.

Många av dem som arbetar ideellt inom idrottsorganisationer har barn som aktivt utövar en idrott och detta förhållande är som sagt en aspekt av sambandet mellan att utöva en idrott och att arbeta ideellt inom idrottsrörelsen. Vi studerar därför förhållandet mellan att vara förälder till ett idrottande barn och att arbeta ideellt inom idrottsföreningen med hjälp av intervjuer med föräldrar som arbetar ideellt. En central fråga är då om det egna barnets idrottande leder till ett personligt engagemang som går utöver att göra det möjligt för det egna barnet att idrotta eller om det ideella engagemanget främst bygger på att föräldrar har krav på sig att "ställa upp".

Avslutningsvis sammanfattar vi undersökningens resultat i ett antal slutsatser och för en fördjupad diskussion om föräldrar som arbetar ideellt i den förening där deras barn idrottar.

Material

Under 2014 genomförde Ersta Sköndal högskola den senaste befolkningsundersökningen om medborgerligt engagemang i det svenska samhället (von Essen, Jegermalm & Svedberg 2015). Rapporten bygger i första hand på analyser av resultaten från denna befolkningsstudie. I samarbete med RF arbetade vi dessutom fram några frågor som specifikt berör erfarenheter av ideellt arbete inom idrottsföreningar och om det egna idrottandet och som infogades i befolkningsstudien. Frågorna om ideellt arbete ställdes förstas bara till dem som arbetar ideellt inom idrotten. Frågorna om det egna idrottandet ställdes däremot till alla som svarade på enkätundersökningen vilket gör att vi kan jämföra betydelsen av att själv ha idrottat mellan dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen och dem som arbetar ideellt inom andra organisationskategorier. Resultaten av dessa frågor behandlas i ett eget stycke men de ställs också i relation till andra resultat.

Eftersom befolkningsundersökningen omfattar alla former av ideellt arbete och bidrar med kunskap om den andel av befolkningen som arbetar ideellt är det möjligt att jämföra ideellt arbete inom idrottsrörelsen med ideellt arbete inom andra typer av organisationer. Befolkningsundersökningen 2014 var den femte i en serie studier som tog sin början 1992, därför kan vi också undersöka hur det ideella engagemanget har förändrats under drygt tjugo år.

Förutom det material som kommer från befolkningsundersökningen kommer vi att använda ett material som kommer från intervjuer med tio föräldrar som arbetar ideellt i den idrottsförening där deras barn bedriver en individuell idrott. Med hjälp av intervjuerna skall vi beskriva hur föräldrar som arbetar ideellt i deras barns idrottsförening resonerar kring sitt ideella arbete.¹

---

1 Intervjuerna utfördes av forskningsassistent Rebecka Andersen.

2. Tidigare forskning

Vad förklarar ideellt arbete?

Tidigare forskning om ideellt arbete har identifierat ett antal faktorer som har betydelse för att förklara vilka som är mer benägna att arbeta frivilligt än andra. Forskningen har ur ett övergripande samhällsperspektiv visat att hur många som gör ideella insatser skiljer sig åt mellan olika länder och samhällssystem. En viktig faktor som har lyfts fram är välfärdssystemens betydelse för människors benägenhet att arbeta frivilligt (Jeppsson Grassman & Svedberg 2007; Schofer & Fourcade-Gourinchas 2001; Schofer & Longhofer 2011). Svenskarna är ur ett jämförande perspektiv i många avseenden mer engagerade i frivilligt arbete än genomsnittet i västerländska länder. Samtidigt har den svenska politiska historien och utbyggnaden av välfärdssystemen haft en central betydelse för vilken *typ* av verksamhet som medborgarna har valt att arbeta frivilligt inom (Jeppsson Grassman & Svedberg 2007; Salamon & Anheier 1998; Schofer & Longhofer 2011). Undersökningar har visat att svenskarnas frivilliga arbete är mer koncentrerat till idrott, kultur och fritid, och i viss mån även fackföreningsrörelsen än vad som är fallet i andra europeiska länder utanför Norden (Jeppsson Grassman & Svedberg 2007; Schofer & Fourcade-Gourinchas 2001).

Tidigare studier har även identifierat i vilken utsträckning olika individuella faktorer kan förklara vem som arbetar frivilligt (von Essen & Wallman Lundåsen 2015; Jeppsson Grassman & Svedberg 2007; Verba, Schlozman & Brady 1995; Schlozman, Verba & Brady 2012). De faktorer som har framhållits i tidigare forskning är bland annat **demografiska** faktorer såsom ålder, kön, att leva ensam eller i ett förhållande och att ha hemmavarande barn. **Socioekonomiska** faktorer såsom utbildning och inkomst har i tidigare studier visat sig kunna bidra till att förklara variationen i frivilligt arbete mellan grupper av individer. De socioekonomiska ojämlikheter som existerar i samhället tenderar i viss mån att reproduceras även i det frivilliga arbetet (von Essen & Wallman Lundåsen 2015; Schlozman, Verba & Brady 2012). Även faktorer som rör **socialisering**, eller fostran till att arbeta frivilligt, kan påverka individers benägenhet till att själva arbeta frivilligt (jfr. Hooghe 2003, Quintelier 2008). Detta kan ske till exempel via hemmet under uppväxten, där att växa upp i ett hem där föräldrarna är föreningsaktiva har betydelse för hur benägen en individ är att arbeta frivilligt senare i livet. En annan faktor som främst i internationell forskning har lyfts fram som betydelsefull för benägenheten att arbeta frivilligt är graden av **religiositet** (de Hart, Dekker & Halman (red.) 2013; Hustinx, von Essen, Haers & Mels 2015; Putnam & Campbell 2010). Religiositet uttrycks här i vilken mån man deltar i gudstjänster. Deltagande i gudstjänster kan vara ett uttryck för religiositet men även för en benägenhet att delta i olika typer av gruppsammanhang mer allmänt (Wallman Lundåsen & Trägårdh 2013).

En annan faktor som i tidigare studier har varit betydelsefull är **boendeort** (att bo i landsbygd/småstad eller i större städer) där vissa studier pekat på att engagemang i civilsamhället är starkare på små och mellanstora orter jämfört med storstäder och

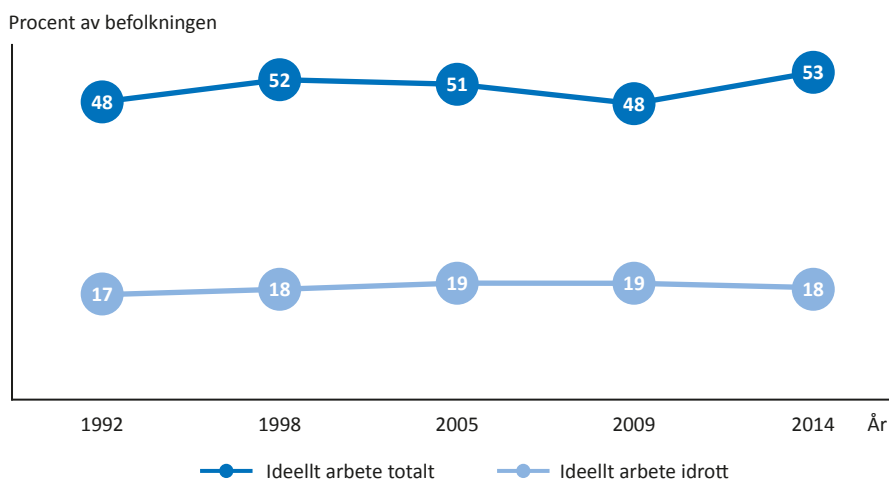
deras förorter (jfr Putnam 2000). Studier av Sverige har visat att utbredningen av ideellt arbete inte är mindre i storstäder, dock kan typerna av verksamheter inom vilka invånarna arbetar ideellt variera med boendeortens storlek (von Essen, Jegermalm & Svedberg 2015).

Ett annat sätt att förstå hur det kommer sig att människor arbetar ideellt är att studera hur det kom sig att de började göra det. Närmar man sig frågan om varför människor arbetar ideellt med denna ansats bör man skilja på vad det är som gör att människor börjar och varför de fortsätter att arbeta ideellt (Jeppsson Grassman 1997). Att människor börjar arbeta ideellt beror oftast på att de är insatta i sociala sammanhang, alltså att bekanta eller familjemedlemmar bjuder in, uppmanar eller kanske till och med kräver att de börjar arbeta ideellt. Att människor fortsätter arbeta ideellt kan ofta förklaras av delvis andra motiv som exempelvis att det känns meningsfullt, att man utvecklat en lojalitet med föreningen eller att engagemanget blivit en del av den egna identiteten (se t.ex. Wollebæk, Særtrang & Fladmoe 2015).

Ideellt arbete i Sverige över tid: stabilitet eller förändring?

Vi skall sätta in det ideella arbetet inom idrottsrörelsen i ett större sammanhang genom att beskriva det ideella arbetet i det svenska samhället från 1992 till 2014. Det gör det möjligt att göra jämförelser mellan utvecklingen av det ideella arbetet inom idrottsrörelsen och inom andra delar av civilsamhället.

Som figur 1 visar är omfattningen av det frivilliga arbetet i Sverige exceptionellt stabilt under den dryga tjugoförårsperiod som befolkningsstudierna har studerat det. Mellan 1992 och 2014 har omkring hälften av den vuxna befolkningen arbetat ideellt. Även i Danmark och Norge ligger omfattningen av det ideella arbetet på en anmärkningsvärt stabil nivå (Fridberg & Henriksen 2014; Henriksen 2015; Wollebæk & Sivesind 2010) vilket stärker de svenska resultaten.

Figur 1. Ideellt arbete totalt och ideellt arbete idrott, i procent av den vuxna befolkningen (16–74 år).

Källa: Befolkningsundersökningarna 1992, 1998, 2005, 2009 och 2014.

Figur 1 visar att omkring 50 procent av befolkningen i det svenska samhället arbetar ideellt under perioden vilket är en stor andel i jämförelse med andra länder. Det ideella arbetet inom idrottsrörelsen utgör under de olika undersökningssomgångarna knappt 20 procent av befolkningen vilket gör det till en betydande del av allt ideellt arbete.

Det ideella arbetet i det svenska samhället är alltså omfattande. Det är emellertid stabiliteten som är uppseendeväckande. Ser vi till det ideella arbetet i idrottsrörelsen förändras även det mycket lite över perioden. Även om andelen ideellt arbetande inom idrott varierar något mellan de olika undersökningssärens är skillnaderna små. Vi skall återkomma till vad denna stabilitet säger oss om villkoren för ideellt arbete.

Stabilitet trots förändring

Befolkningsstudiernas resultat skiljer sig alltså från andra forskningsresultat (t.ex. Vogel m.fl. 2003) som bland annat visar en minskning i medlemskap och engagemang i de flesta typer av civilsamhällesorganisationer. Detta kan delvis förklaras av att befolkningsstudierna fångar upp bredare former av frivilliga och obetalda insatser än vad studier baserade på medlemskap gör och att de systematiskt och uttömmande studerar många olika kategorier av ideella organisationer. Befolkningsstudiernas bredare ansats kan förklara den högre nivån men inte det ideella arbetets stabilitet sedan 1992 fram till och med 2014.

Att det ideella arbetet är så pass stabilt blir än mer anmärkningsvärt om man tar i beaktande de förändringsprocesser som påverkat det svenska samhället sedan 1992. Dessa förändringsprocesser inbegriper bland annat stora förändringar i den ekonomiska konjunkturen som har inneburit att Sverige har påverkats av både djup ekonomisk recession och högkonjunktur under perioden. Vidare har regeringsskiftet inneburit omväxlande borgerliga och socialdemokratiska regeringar och därmed också skilda politiska inriktningar även vad gäller frågor som berör civilsamhället. Under perioden har även den svenska befolkningsstrukturen förändrats genom en åldrande befolkning och en ökad mångfald (främst genom invandring) vilket aktualiserat utmaningar och konsekvenser bland annat för välfärden i det svenska samhället (se t.ex. Dølvik m.fl. 2015; Karlsson, Kuusela & Rantakeisu (red.) 2013). Trots att det svenska samhället har påverkats av alla dessa processer är alltså omfattningen av det ideella arbetet anmärkningsvärt stabilt.

Stabiliteten har också betydelse för det ideella arbetet inom idrottsrörelsen. Befolkningsundersökningarnas resultat pekar på att civilsamhällets organisationer utgör en infrastruktur som efterfrågar ideella insatser av befolkningen för sin fortlevnad vilket också bidrar till att det ideella arbetet är så stabilt.² En tidigare rapport om ideellt arbete inom idrottsrörelsen pekade på att idrottsföreningar utgör vad som där kallades "ofrånkomlighetsstrukturer" (Olsson 2007). Vi använder här istället uttrycket "nödvändighetsstrukturer" för att peka på att ideellt arbete inte alltid är helt frivilligt. Med det menar vi att har man väl tagit på sig att arbeta ideellt finns det ett socialt tryck att fullfölja detta och om man har barn som idrottar kan det finnas en förväntan på att man som förälder också arbetar ideellt. Men idrottsföreningar, liksom andra ideella organisationer, är också möjlighetsstrukturer i det att de underlättar för människor

² Se von Essen, Jegermalm & Svedberg 2015; Svedberg & von Essen 2015 för ett utförligare resonemang. Se också Henriksen 2015.

att arbeta ideell genom att erbjuda människor att arbeta ideellt och att insatserna är organiserade och definierade. Det faktum att det svenska samhället rymmer drygt 200 000 ideella organisationer (SCB 2012) och att ideella organisationer ofta är mindre känsliga för förändringar än företag och offentliga organisationer kan förklara att det ideella arbetet är så stabilt som det är. Dessutom tycks folkrörelsetraditionens värderingar fortfarande påverka människor vilket också stärker det ideella arbetet. De svenska befolkningsundersökningarna har visat att de som arbetar ideellt ofta har föräldrar som också har varit aktiva inom föreningslivet (von Essen, Jegermalm & Svedberg 2015). Det gör att vi kan anta att ideellt arbete är något som ärvs mellan generationer genom att man tar över värderingar, vanor och nätverk från en aktiv föräldrageneration.

Givet den betydelse som organisationer och traditioner har för att förstå vad det är som gör att det ideella arbetet är så stabilt är det viktigt att idrottsföreningarna fungerar väl eftersom de både möjliggör och efterfrågar ideellt arbete. Dessutom är det viktigt att både förvalta och förnya de värderingar och vanor som ofta följde med folkrörelsetraditionen och som gör det naturligt för människor att bidra med oavlönade arbetsinsatser och därmed att arbeta ideellt. Så långt delar idrottsföreningar samma villkor som andra ideella organisationer. Men det som särskiljer idrottens organisationer är att så många barn och ungdomar är engagerade. Det innebär inte bara att idrottsföreningarna får en möjlighet att rekrytera deras föräldrar, dessutom visar det sig att den som har idrottat som ung också är benägen att arbeta ideellt inom idrotten. Som vi skall se längre fram i rapporten finns det ett samband mellan att själv ha idrottat och att arbeta ideellt inom idrottsrörelsen.

Medlemskapets betydelse

Förändringar av det ideella arbetet handlar inte bara om omfång och struktur utan också om dess organisatoriska former. Befolkningsundersökningarna studerar en sådan aspekt, nämligen medlemskapet. Inom forskningen om ideell organisering, men också bland ideella organisationer, har man menat att medlemskapet inte kommer att fortsätta vara den enda och självklara kopplingen mellan organisation och individ (se t.ex. Einarsson & Hvenmark 2012; Hvenmark 2008). Både inom forskningen och ideella organisationer har man pekat på att andelen personer som är kunder eller supportrar till ideella organisationer har ökat istället för att som tidigare vara medlemmar. Det finns forskare som menar att som en följd av denna utveckling kommer folkrörelsetraditionens ordning där aktiva medlemmar arbetar ideellt i föreningen utmanas av nya former av engagemang som innebär att volontärer som inte är medlemmar i organisationen kommer att göra obetalda insatser i större utsträckning än tidigare (Wijkström 2011; Wijkström & Einarsson 2006; Wijkström & Lundström 2015).

Det finns studier av ideella organisationer som visar att medlemskapets ställning försvagats och ibland blivit helt förlegat (se t.ex. Papakostas 2012). Trots denna förändring står medlemskapet fortfarande starkt bland dem som arbetar ideellt. Befolkningsundersökningen från 2014 visar att 87 procent av alla som arbetar ideellt är medlemmar i den organisation de gör insatser i och studien från 2009 visade att 88 procent var medlemmar. Andelen medlemmar bland dem som arbetar ideellt minskar alltså inte mellan dessa år vilket tyder på att medlemskapet inte har försvagats bland dem som arbetat ideellt under dessa fem år. Det betyder att i Sverige är ideellt

arbete fortfarande starkt kopplat till medlemskap och att åtminstone denna aspekt av folkrörelsetraditionen fortfarande präglar det svenska civilsamhället.

Ideellt arbete inom idrottsrörelsen

Ideellt arbete inom idrottsrörelsen i Sverige har studerats tidigare även om det är ett relativt begränsat antal studier som specifikt har ideellt arbete som sitt primära studieobjekt. I en kunskapsöversikt från 2004 diskuteras den forskning som behandlar idrottsrörelsen som en del av den ideella sektorn (Norberg 2004). I rapporten jämförs idrotten med andra delar av den ideella sektorn och dess storlek i förhållande till övriga former av ideellt arbete blir tydlig. Några år senare, 2007, publicerades en rapport om frivilligt arbete inom idrotten (Olsson 2007) som var baserad på den befolkningsstudie som genomfördes 2005. I de senare befolkningsstudierna har vissa frågor tillkommit medan andra har tagits bort, men när så är möjligt och relevant kommer vi jämföra med befolkningsstudien från 2005. Två andra studier har studerat ideella ledares inställning till och uppfattningar om den sociala dimension som följer av att vara ledare inom barn- och ungdomsidrotten. Den första (Börjesson & von Essen 2007) är en intervjustudie med ledare inom barn- och ungdomsidrotten som fångar upp hur ledare uppfattar sitt sociala ansvar och hur det förhåller sig till ledarskapets idrottsliga dimension. Den andra studien (von Essen 2012) är en enkätundersökning med ideella ledare verksamma inom Södermanlands Idrottsförbund som följer upp och prövar de resultat som intervjustudien från 2007 gav. Båda dessa studier visar att ideella ledare inom barn- och ungdomsidrotten menar att det är viktigt att ta hänsyn till både ledarskapets idrottsliga och sociala dimensioner för att vara en god ledare. Det sociala ansvaret uppfattar de emellertid som underordnat de idrottsliga ambitionerna på så sätt att de menar att deras främsta ansvar är att leda idrottsverksamhet i form av träning och tävling och att social omsorg är gott och eftersträvänsvärt, men att det är en konsekvens av att idrotta. Det finns också studier som ägnats åt dem som är aktiva inom barn- och ungdomsidrotten i bredare mening. En sådan studie har mer uttömmande undersökt idrottsledare inom barn- och ungdomsidrotten och deras idrottssyn samt hur de värderar sitt uppdrag och vad det är ledarna vill ge barnen (Redelius 2002). Därmed omfattar denna undersökning förstås även ideella ledare inom barn- och ungdomsidrotten. Men det primära studieobjektet är här inte det ideella arbete som bedrivs inom idrotten utan hur ledare uppfattar idrott och vad de förmedlar genom sitt ledarskap.

En stor andel av dem som arbetar ideellt inom idrotten har börjat eller blivit rekryterade som föräldrar till idrottande barn och ungdomar. Det gör att de föräldrar som arbetar ideellt är en viktig grupp för att förstå det ideella arbetet inom idrottsrörelsen i allmänhet och inom barn- och ungdomsidrotten i synnerhet. En rapport som ägnades åt denna grupp syftade till att undersöka föräldrarnas engagemang i sina barns (7–12 år) idrottsföreningar samt att undersöka föräldrarnas insikt i och förståelse för verksamheten i dessa idrottsföreningar (Patriksson & Wagnsson 2004). Rapporten visar på hur betydelsefullt föräldrarnas engagemang är för idrottsföreningar och mynnar ut i ett antal förslag som skall vara en hjälp i rekryteringsarbetet av föräldrar till barn som aktivt utövar en idrott.

De som är förtroendevalda i idrottsföreningarnas styrelser är en annan viktig grupp bland dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen. En rapport från 2014 visar hur ordförande i idrottsföreningar uppfattar sin kompetens i relation till sina uppgifter i

styrelsearbetet och behov av fortsatt lärande (Segnestam Larsson 2014). Denna rapport visar bland annat att trots att man som ordförande ofta har en mycket positiv hållning till utbildning som redskap för att utveckla styrelsearbetet talar många ordförande också om krav på att gå utbildningar, brist på tid och att de inte blir uppmunttrade som hinder för att utbildning verkligen skall ge resultat och visar därmed en viss misstro mot utbildning som en metod för utveckla föreningen.

3. Begrepp, metod och genomförande

Befolkningsundersökningarna

De fem befolkningsundersökningarna som Ersta Sköndal högskola har genomfört sedan 1992 gör det alltså möjligt för oss att följa det ideella arbetet under drygt tjugo år.³ Under denna period har förstas en del frågor kommit till medan andra fallit ifrån vilket gör att alla resultat inte går att jämföra över hela perioden. Befolkningsstudierna bygger på telefonintervjuer av ett obundet slumpmässigt urval av befolkningen i åldern 16–74 år i 1992 års studie och 16–84 år i de fyra andra studierna.⁴ Det betyder att vi kan redovisa resultat som i vissa fall avser personer som är mellan 16 och 74 år gamla för att ha jämförbara data över hela perioden. När resultaten inte måste anpassas till de två olika åldersavgränsningarna presenteras resultat som omfattar personer som är mellan 16–84 år gamla. Den senaste undersökningen från 2014 nådde upp till en svarsfrekvens av 56 procent vilket får anses tillfredsställande.⁵

Befolkningsundersökningarna studerar olika former av medborgerligt engagemang, främst ideellt arbete och informella insatser. Eftersom föreliggande rapport studerar vad människor gör när de är engagerade i idrottsföreningar kommer den uteslutande att behandla ideellt arbete. Den grundläggande fråga vi använt i 2014 års undersökning och ställt till alla respondenter för att fånga upp ideellt arbete lyder som följer:

”Vi är intresserade av att kartlägga det som brukar kallas frivilligt arbete, dvs. sådant arbete och sådana insatser som utförs på frivillig grund, oavlönat eller mot ett symboliskt arvode i anslutning till en ideell organisation. Det kan ibland också kallas för ideellt arbete eller volontärinsatser. Det kan vara fråga om många olika slags insatser, t.ex. utbildning, styrelseuppdrag, ledaruppdrag, hjälpinsatser, funktionär, transporter, kampanjaktivitet, insamling, kaffekokning, m.m.” (von Essen, Jegermalm & Svedberg 2015, s. 13)

I stort sett är det samma fråga som använts i de tidigare befolkningsundersökningarna. Som synes används uttrycken frivilligt arbete och ideellt arbete som synonymer. I 2014 års studie har vi även lagt till ”volontärinsatser” som en alternativ term till frivilligt och ideellt arbete, då detta uttryck återigen blivit relativt vanligt under de allra senaste åren. Vidare omnämns fler exempel på insatser under genomförandet

3 För fullständiga rapporter från de fem befolkningsundersökningarna se Jeppsson Grassman 1993; Jeppsson Grassman & Svedberg 1999; Olsson, Svedberg & Jeppsson Grassman 2005; Svedberg, von Essen & Jegermalm 2010 och von Essen, Jegermalm & Svedberg 2015.

4 Ett obundet slumpmässigt urval är ett sannolikhetsurval där alla som tillhör den teoretiska undersökningspopulationen har lika stor sannolikhet att komma med i undersökningen.

5 Det är en allmän trend med sjunkande svarsfrekvenser för surveyundersökningar som vänder sig till ett slumpmässigt urval av befolkningen, detta rör särskilt undersökningar som genomförs per telefon. Tack vare särskilda insatser för att få upp svarsfrekvensen lyckades vi få 56 procent att svara. Personer som efter 15 kontaktförsök inte gick att nå bedömdes tillhöra övertäckningen i urvalsramen. Med övertäckning menas att personer som ej tillhör urvalsramen kommer med i undersökningen, till exempel kan det röra sig om personer som inte längre är bosatta i Sverige. Personer som var borta under undersökningsperioden samt personer med för stora språkliga eller andra svårigheter för att genomföra intervju bedömdes också tillhöra övertäckningen.

av intervjun än vad som gjorts i tidigare studier, nämligen: ledaruppdrag, funktionär, transporter, kampanjaktivitet och insamling. Till sist, tidigare preciserades dessa handlingar så att de skall äga rum "på fritiden". Då uttrycket "frivillig grund" tillräckligt väl fångar insatsernas frivilliga karaktär samt att vi i denna studie också har velat få med sådana insatser som görs av företagsvolontärer inom ramen för deras förvärvsarbete har uttrycket "på fritiden" utelämnats. Vid sidan av dessa justeringar av vår grundläggande fråga har vi i 2014 års undersökning följaktligen också utökat våra organisationstyper genom att fråga efter ideella insatser i företag. Vi vill fånga in det ideella arbete som görs av anställda i företag eller av personer som arbetar ideellt i en verksamhet som är organiserad i företagsform, t.ex. ponnystall. Till våra organisationstyper har vi i denna undersökning dessutom fogat en fråga om man arbetat "frivilligt med något som har organiserats av ett nätverk". Eftersom vi inte specificerat frågan vet vi inte om de som svarar ägnar sig åt idrott när man gör insatser inom företag eller nätverk. Vi kan därför inte studera ideellt arbete inom idrottsrörelsen i dessa två organisationstyper. Sammantaget undersöker vi om man gjort någon form av ideellt arbete i 34 olika organisationstyper.

När vi nu undersöker det ideella arbetet inom idrottsrörelsen är dess konkreta organisatoriska sammanhang de ideella organisationer som ägnar sig åt idrott och som ger utrymme för ideellt arbete. Eftersom vi inte studerar någon eller några specifika organisationer kommer vi att använda de något svepande uttrycken "idrotten", "idrottsföreningar" eller "idrottsrörelsen" för att ange var detta ideella arbete bedrivs. Även om det är ett stort antal människor som gör insatser inom idrottsrörelsen finns det en gräns för hur finfördelat vi kan analysera svaren eftersom vi inte kan dela in dem som arbetar ideellt inom idrotten i alltför små grupper. Vi kommer att göra de analyser som materialet tillåter men avstå när underlaget är för litet. I befolkningsstudien har vi inte frågat om vilken typ av idrott man sysslar med vilket gör att vi inte kan dela upp de svarande på kategorier som är specifika för idrotten, t.ex. lagidrott eller individuell idrott.

Analysmetoder av det kvantitativa materialet

Det kvantitativa materialet redovisas med hjälp av analytisk statistik som åskådliggörs av figurer och tabeller. För att beskriva vad som utmärker de personer som arbetar ideellt inom idrott jämför vi dem med dem som arbetar ideellt inom andra typer av verksamheter. Vi prövar om skillnaderna är statistiskt säkerställda eller signifikanta, det vill säga huruvida skillnaderna mellan dem som är ideellt aktiva inom idrott och dem som är ideellt aktiva inom andra typer av verksamheter är slumpmässiga.⁶ Vi undersöker detta med hjälp av χ^2 -tester och t-tester. Vi har valt att i löptexten lyfta fram de resultat som är statistiskt signifikanta. Vi redovisar hur många (N) som ingått i varje analys i anslutning till resultaten, antingen i noter eller under figurer och tabeller. Antalet personer som ingått i varje analys kan variera något mellan frågorna på grund av internt bortfall, det vill säga om en person har svarat "vet ej" eller inte uppgett något svar alls på frågor i enkäten.

Vi använder även logistiska regressionsanalyser för att beräkna hur olika förklaringsfaktorer tillsammans bidrar till att förklara sannolikheten för att en person ska arbeta ideellt inom någon idrottsförening. Vi har för framställningens skull valt att lägga de detaljerade analyserna i bilaga för den intresserade läsaren och där har vi även be-

⁶ Med 5 % felmarginal.

skrivit hur de olika variablerna har kodats i regressionsanalyserna. I rapporttexten jämför vi resultaten från dessa analyser för dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen med dem som arbetar ideellt inom andra typer av verksamheter. Därigenom kan vi urskilja om samma eller olika faktorer kan förklara ideellt arbete inom idrott som ideellt arbete inom övriga typer av ideella organisationer.

Det kvalitativa materialet

Vi har också gjort en intervjustudie med tio stycken föräldrar som arbetar ideellt i den idrottsförening där deras barn är aktiva. Det betyder att förutom befolkningsstudiernas kvantitativa material har vi också använt kvalitativt material vilket vi här kortfattat presenterar.

För att få en uppfattning om de föräldrar som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen skall vi inledningsvis titta närmare på denna grupp med hjälp av data från den senaste befolkningsundersökningen. Det visar sig att knappt 54 procent av dessa föräldrar är kvinnor vilket skall ställas i relation till det faktum att män är i majoritet bland dem som arbetar ideellt inom idrottsföreningar. Det betyder att det är vanligare att kvinnor arbetar ideellt i de idrottsföreningar där deras barn är aktiva än att män gör det (se Patriksson & Wagnsson 2004 för ett liknande resultat). Kvinnor är i majoritet bland de aktiva föräldrarna trots att män oftare har idrottat under uppväxten och därför skulle kunna tänkas vara mer benägna att arbeta ideellt i en idrottsförening när de blivit föräldrar. Om det är så att kvinnor är överrepresenterade eftersom kvinnor och män tar ansvar för sina barn olika mycket eller på olika sätt eller om det finns andra förklaringar kan tyvärr inte besvaras med det material vi har tillgång till. Det är dock en angelägen fråga för framtida forskning.

De föräldrar som arbetar ideellt är som väntat i medelåldern och de lägger ner ungefär lika många timmar per månad som andra ideella inom idrottsrörelsen. Det är dock något färre föräldrar som har arbetat under längre tid om man jämför med alla andra som arbetar ideellt inom idrotten.⁷ Det är ett väntat resultat eftersom vi kan anta att många arbetar ideellt så länge som det egna barnet är aktivt. Däremot är de föräldrar som arbetar ideellt medlemmar i nästan lika hög utsträckning som andra ideella inom idrottsföreningar. Det är dock inte självklart eftersom man skulle kunna anta att kopplingen till det ideella arbetet snarare går genom barnet än genom medlemskapet i föreningen. Ser vi då till slut på vad de föräldrarna som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen har för uppdrag inom ramen för sitt ideella arbete visar det sig att 18 procent ägnar sig åt utbildning, 42 procent har styrelseuppdrag, 83 procent ägnar sig åt administration, men inte mer än 46 procent är ledare. Vidare har 24 procent informationsuppdrag, 29 procent gör direkta sociala insatser och 31 procent ägnar sig åt att samla in pengar och 26 procent gör andra insatser.⁸ Den största gruppen ägnar sig alltså åt administration och mindre än hälften ägnar sig åt ledaruppdrag. Män är överrepresenterade bland dem som ägnar sig åt ledarskap och utbildning och kvinnor är överrepresenterade bland dem som gör administrativa uppdrag, sitter i styrelser och gör sociala insatser. Bland de föräldrar som arbetar ideellt är det alltså oftare pappor som ägnar sig åt själva idrottsutövningen medan mammor oftare gör insatser som stödjer idrottsföreningen men inte direkt ägnas åt idrottandet.

⁷ "Längre tid" innebär att man arbetat ideellt mer än fem år.

⁸ Svarspersonerna kan ha mer än ett uppdrag vilket gör att grupperna inte är ömsesidigt uteslutande.

Simning är en individuell idrott och en av de tio populäraste motions- och idrottsaktiviteterna bland barn och ungdom (6–25 år) men är inte lika vanlig som tävlingsaktivitet (RF 2014). Det är också en idrott som är jämställd och tämligen jämlik ur socioekonomisk synvinkel bland barn och ungdomar. Killar från olika socioekonomiska grupper är lika representerade men tjejer med mindre socioekonomiska resurser är något mindre representerade (Blomdahl m.fl. 2015). Simning är alltså en vanlig och tämligen jämnt fördelad idrottsaktivitet bland barn och ungdomar.

Så skall vi översiktligt beskriva de tio föräldrar som intervjuades. De arbetar ideellt i två olika simföreningar, en är belägen i Stockholm och den andra i en mindre stad i södra Sverige. Sju av de intervjuade föräldrarna är kvinnor och tre är män vilket är i linje med att det är fler kvinnor än män som är föräldrar och arbetar ideellt inom idrotten. Fem av dem är mellan 40 och 49 år, tre är mellan 30 och 39 år och två av dem är mellan 50 och 59 år. Alla är gifta eller sambos utom en person som är ensamstående. Sju av föräldrarna har universitets- eller högskoleexamen som högsta examen, de övriga tre har gymnasieutbildning som högsta examen. Sju av dem är aktiva i föreningen i Stockholm och de övriga tre i föreningen i den mindre staden. Ser vi till hur mycket de arbetar ideellt i föreningen visar det sig att åtta av föräldrarna arbetar mellan två och tio timmar i veckan. En av dem arbetar mellan en och två timmar i veckan och en mellan 10 och 30 timmar i veckan. Tre av dem har arbetat ideellt i föreningen under lång tid, nämligen mellan 19 och 40 år, fyra av dem mellan åtta och tolv år och de övriga tre till fem år. Många har alltså arbetat länge och ingen av dem har börjat nyligen.

4. Ideellt arbete i det svenska samhället

2014 svarade 53 procent att de arbetar ideellt vilket betyder att mer än hälften av befolkningen i det svenska samhället är engagerade i civilsamhällets organisationer. Men genom att visa hur många åtaganden de som arbetar ideellt har kan vi ge ett mått på hur mycket arbete som egentligen utförs inom ramen för det ideella arbetet. Som framgår av tabell 1 nedan visar det sig att det ideella arbetet egentligen har en ännu större omfattning än vad som framgår om vi enbart utgår från hur stor andel av befolkningen som arbetar ideellt.

Tabell 1. Antal åtaganden i frivilligt arbete i procent av befolkningen 16–84 år. N=1263.

Inget åtagande	47
Ett åtagande	28
Två åtaganden	15
Tre eller fler åtaganden	10
Totalt	100

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Studerar man hur detta har förändrats över tid visar det sig att antalet åtaganden som de som arbetar ideellt varken har ökar eller minskar nämnvärt. Även detta mått visar att omfattningen av det ideella arbetet är tämligen stabilt över tid. Tabell 2 nedan visar hur många ideella åtaganden de som arbetar ideellt inom idrotten har jämfört med alla andra som arbetar ideellt.

Tabell 2. Antal åtagande i frivilligt arbete i procent av alla som arbetar ideellt 16–84 år.

	Inom idrott (N=215)	Övrigt ideellt arbete (N=453)	Alla ideella (N=668)
Ett åtagande	43	57	53
Två åtaganden	32	27	28
Tre eller fler åtaganden	25	17	19
Totalt	100	100	100

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Ser vi till dem som gör ideella insatser inom idrottsrörelsen är det en något större andel som har fler åtaganden jämfört med den andel av befolkningen som arbetar ideellt inom andra organisationer. Särskilt är det en större andel som har fler än tre åtaganden bland dem som arbetar ideellt inom idrottsföreningar än bland alla andra som arbetar ideellt. De som har flera åtaganden kan ha alla dessa inom idrottsföreningar, men det kan lika gärna vara så att de arbetar ideellt inom en helt annan typ av organisation.⁹

⁹ Skillnaden i antal åtaganden mellan ideellt aktiva inom idrott och ideellt aktiva inom övriga former av verksamheter är statistiskt signifikant. Chi²-test, p<0,05.

Ser vi till alla som arbetar ideellt finns det inga skillnader mellan män och kvinnor med avseende på hur många ideella åtaganden man har och samma mönster ser vi bland dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen. Däremot finns det skillnader med avseende på ålder, de allra yngsta och äldsta är överrepresenterade bland dem som bara har ett åtagande vilket bekräftas av studier som visar att ideellt arbete är kopplat till att vara etablerad i samhället och ha tillgång till sådana sociala arenor som följer av att ha ett förvärvsarbete, bo i bostadsrätt eller hus, en familj, etc. (Jeppsson Grassman & Svedberg 2007; von Essen, Jegermalm & Svedberg 2015). Ser vi till den stora grupp som varken innehåller de yngsta eller äldsta tenderar antalet åtaganden att öka med åldern. Det torde kunna förklaras av att de relationer och erfarenheter människor samlar på sig under livet bidrar till att antalet engagemang ofta ökar med tiden.

Hur många som arbetar ideellt och hur många åtaganden de har säger emellertid inte något om hur mycket tid som faktiskt läggs ned på dessa insatser. Därför är den tid som människor lägger ner på ideellt arbete ett sista mått som skulle kunna visa på om omfattningen av ideellt arbetet förändras. Befolkningsundersökningen från 2014 visade att människor arbetar ideellt i genomsnitt 15 timmar i månaden. Ser vi till skillnader mellan könen arbetar män 17 timmar i månaden och kvinnor 13 timmar i månaden. Ser vi till hela perioden från 1992 till 2014 varierar den genomsnittliga tiden något. Som lägst var den 1998 med 12 timmar per månad och som högst 2009 med 16 timmar i månaden. Inte heller när det gäller hur mycket tid människor lägger ner sker det alltså några större förändringar. Därmed indikerar inte heller detta mått att det ideella arbetet minskar. Ser vi då särskilt till dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen visar det sig att de lägger ner något mer tid än övriga, nämligen i genomsnitt knappt 16 timmar per månad. Det torde kunna förklaras av att de har genomsnittligt fler åtaganden än övriga som arbetar ideellt.

Sammanfattningsvis arbetar omkring hälften av den svenska vuxna befolkningen ideellt. Så har det varit sedan det tidiga 1990-talet vilket betyder att det ideella arbetet i Sverige inte har minskat under denna period. Den enskilt största gruppen av alla som arbetar ideellt är de som är aktiva inom idrottsrörelsen. Eftersom denna grupp har fler åtaganden och lägger något mer tid på ideellt arbete än de som arbetar ideellt inom andra organisationskategorier tycks de som gör insatser inom idrottsrörelsen vara något mer aktiva än den övriga andelen av befolkningen som arbetar ideellt.

Organisationskategorier

Så långt har vi redovisat omfattningen av det ideella arbetet i det svenska samhället och visat hur de som är aktiva inom idrottsrörelsen förhåller sig till det ideella arbetet som helhet. För att bättre se det ideella arbetets struktur skall vi nu översiktligt redovisa hur det fördelas när vi delar upp det på några organisationskategorier. På så sätt framträder det ideella arbetet som bedrivs inom idrottsföreningar tydligare eftersom de utgör en organisationskategori bland andra.

I den rapport som redovisar 2014 års befolkningsundersökning skapade vi för första gången elva organisationskategorier som omfattar alla de 34 organisationstyper som efterfrågas i intervjuerna (von Essen, Jegermalm & Svedberg 2015).¹⁰ Tabell 3 nedan visar hur de som arbetar ideellt fördelas mellan de elva organisationskategorierna.

¹⁰ För en redovisning av vilka organisationstyper som ingår i de olika organisationskategorierna se Bilaga 1.

Tabell 3. De som gör åtminstone en ideell insats fördelade i organisationskategorier 16–74 respektive 16–84 år. I procent av dem som arbetar ideellt.¹¹

År	1992	1998	2005	2009	2014
Idrottsorganisationer	35	36	39	39	32
Organisationer med social inriktning	18	19	12	19	24
Organisationer för boende	10	11	15	15	22
Fritidsorganisationer	24	18	19	19	22
Intresseorganisationer och fackförening	28	29	26	23	22
Religiösa organisationer	10	13	13	13	12
Utanför det civila samhällets organisationer ¹²	(4)	(3)	(6)	(4)	10
Kulturorganisationer	14	14	10	11	11
Sociala rörelser och politiska organisationer	11	11	6	9	9
Kooperativ	8	5	5	5	2
Andra organisationer	0	7	5	4	7

Källa: Befolkningsundersökningen 1992, 1998, 2005, 2009 och 2014.

Tabell 3 visar att de ideella idrottsorganisationerna samlar den enskilt största andelen ideella jämfört med andra organisationskategorier. Så har det också varit under hela perioden eftersom något mindre än 40 procent av dem som arbetat ideellt har gjort åtminstone en insats i denna kategori. Vi har redan noterat att andelen som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen har minskat något sedan 2009 och 2014 samlar den minsta andelen ideella under hela perioden.

Organisationer med social inriktning samt organisationer för boende är de organisationskategorier som har ökat märkbart mellan 1992 och 2014.¹³ Att den senare kategorin har ökat kan förmodligen delvis förklaras av att antalet bostadsrättsföreningar har ökat. Att organisationer med social inriktning har ökat är intressant eftersom det kan indikera att den struktur som präglat det svenska ideella arbetet håller på att förändras. Det skulle i så fall betyda att det ideella arbetet även i Sverige är på väg att få en tydligare inriktning mot välfärd och social omsorg. Det skulle i så fall stödja andra studier av det svenska civilsamhället som visar en sådan utveckling (Wijkström & Lundström 2002; Wijkström & Einarsson 2006). Det är framför allt inom intresseorganisationer och fackföreningar samt Kooperationer och i viss mån inom politiska organisationer och sociala rörelser som det ideella arbetet har minskat under perioden. Även om dessa förändringar inte skall överdrivas så pekar de ändå på att några av de traditionella folkrörelserna långsamt förlorar sin förankring i det ideella arbetet.

I befolkningsundersökningen 2014 frågade vi för första gången om ideellt arbete inom nätverk och företag, och dessutom förtydligade vi frågan om ideellt arbete inom offentliga organisationer. Dessa organisationer och nätverk utgör den kategori vi kallat "utanför det civila samhällets organisationer". Vi vet inte heller vad människor gör i dessa organisationer mer än att ideellt arbete i offentliga organisationer domineras av insatser för välfärd och social omsorg. De som arbetar ideellt inom företag är ofta företagsvolontärer som gör sociala insatser inom ramen för sin anställning. Men även privatägda ponnystall och kommersiella så kallade "sports camps"

¹¹ Eftersom nästan hälften av alla som arbetar ideellt gör mer än en insats summerar värdena för de sammanlagda kategorierna till långt mer än 100 procent. För 1992 är åldersavgränsningen 16–74 år, för 1998, 2005, 2009 och 2014 är åldersavgränsningen 16–84 år.

¹² Eftersom nya frågor tillförts är resultaten inte helt jämförbara över perioden och därför är procentsatserna för denna organisationskategori innan 2014 satta inom parentes.

¹³ För en presentation av organisationskategorierna se Bilaga 1.

som riktar sig mot barn och ungdomar där barn och föräldrar gör ideella insatser som ledare och funktionärer ryms inom denna kategori (se t.ex. Norberg & Redelius 2012). Därför kan vi anta att en del av det ideella arbete som sker inom företag är kopplat till idrott och rekreation.

Eftersom nästan hälften av alla som arbetar ideellt har mer än ett åtagande visar fördelningen av människor som arbetar ideellt inte hur stor del av de samlade arbetsinsatserna som görs inom varje organisationskategori. Därför går vi vidare och visar hur det ideella arbetet fördelar sig mellan organisationskategorierna i tabell 4.

Tabell 4. Det ideella arbetet fördelat mellan organisationskategorier, i procent av alla ideella åtaganden.

År	2009	2014
Idrottsorganisationer	23	18
Organisationer med social inriktning	13	15
Organisationer för boende	9	11
Fritidsorganisationer	12	13
Intresseorganisationer och fackförening	15	12
Religiösa organisationer	8	8
Utanför det civila samhällets organisationer	(2)	7
Kulturorganisationer	7	6
Sociala rörelser och politiska organisationer	6	6
Kooperativ	3	1
Andra organisationer	2	4

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Ser vi till hur åtagandena fördelar sig mellan organisationskategorierna är det framför allt i idrottsorganisationer samt inom intresseorganisationer och fackföreningar som den samlade mängden insatser har minskat sedan 2009. De största ökningarna har skett inom organisationer med social inriktning och organisationer för boende. Dessa förändringar är i linje med och kan förmodligen till viss del förklaras av att andelen ideella i dessa organisationer har ökat.

Idrottsorganisationerna är den mest omfattande organisationskategorin, både med avseende på hur många som arbetar ideellt och antalet ideella åtaganden. Men det är framför allt inom denna kategori som andelen engagemangen har minskat sedan 2009. Eftersom andelen ideella åtaganden samtidigt har ökat inom organisationer med social inriktning är skillnaden i ideella åtaganden mellan denna kategori och idrottsorganisationer väsentligt mindre 2014 än vad den var 2009. Till viss del kan den minskade andelen åtaganden inom idrottsorganisationerna förklaras av att andelen som arbetar ideellt inom idrott minskat något. Förutom denna förklaring är det naturligtvis inte möjligt att utifrån dessa resultat förklara hur det kommer sig att de som arbetar ideellt inom idrottsföreningarna inte tar på sig lika många åtaganden som tidigare. Samtidigt är denna grupp fortfarande mer aktiv än genomsnittet för övriga som arbetar ideellt. Det är emellertid en förändring som förtjänar uppmärksamhet eftersom den innebär att idrottsrörelsens resurser i form av ideellt arbete torde minska.

Medlemskap bland dem som arbetar ideellt inom idrottsföreningar

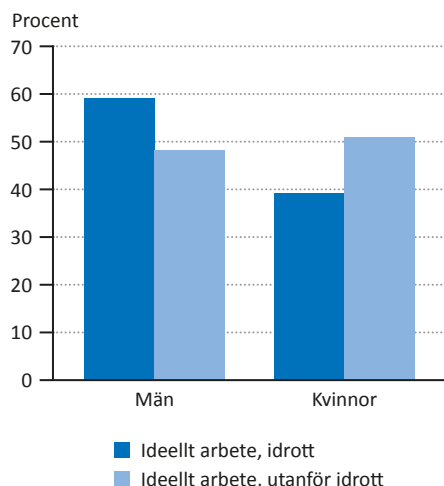
Ser vi nu till andelen ideella inom idrottens organisationer som är medlemmar kan vi jämföra med ideellt arbete som helhet. Det visar sig att 85 procent av dem som gör ideella insatser inom idrotten är medlemmar i den idrottsförening där de gör insatser. Ser vi till ålder återfinns de som inte är medlemmar något oftare bland dem som är mellan 16 och 29 år. Men det är framför allt de allra äldsta som oftare än andra inte är medlemmar. Det är alltså i stort sett lika stor andel av de ideella inom idrotten som är medlemmar som bland alla som arbetar ideellt. Det skulle tyda på att idrottsföreningar inte påverkas av de förändringsprocesser som vi berörde ovan mer än andra ideella organisationer.

5. Vilka arbetar ideellt inom idrottsrörelsen?

Vad kännetecknar dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen? För att kunna besvara denna fråga jämför vi dem som arbetar ideellt inom idrottsföreningar med alla andra som arbetar ideellt. Ovan har vi redovisat vilka olika organisationskategorier vi använt för att klassificera det ideella arbetet i Sverige. I denna rapport kommer vi att ställa idrott mot alla övriga former av ideellt arbete utan att dela upp det i kategorier. Vi redovisar först deskriptivt hur olika faktorer fördelas bland dem som utför ideellt arbete inom idrott. Sedan redovisar vi resultat från statistiska analyser som väger samman betydelsen av de olika faktorerna.

Demografiska faktorer och ideellt arbete

Under de år som Ersta Sköndal högskola undersökt det ideella arbetet i Sverige har det alltid varit en större andel män än kvinnor som arbetar ideellt. År 2014 arbetade 57 procent av alla män och 50 procent av alla kvinnor ideellt. Vad gäller dem som arbetar frivilligt inom idrottsrörelsen är denna könsskillnad mer påtaglig. I figur 2 redovisar vi fördelningen av dem som arbetar frivilligt utanför och inom idrottsrörelsen uppdelat på kön.

Figur 2. Ideellt arbete idrott och övrigt ideellt arbete utifrån kön. N (idrott, man/kvinna)= 128/87, N (ej idrott, man/kvinna)=220/233. Skillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant, Chi²-test, p<0,01.

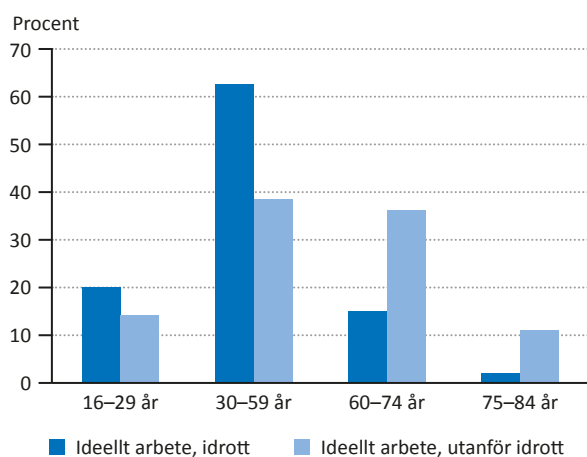
Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Figur 2 visar att nära 60 procent av dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen är män. Eftersom de som arbetar frivilligt inom idrottsrörelsen utgör en så stor andel av alla som arbetar ideellt påverkar detta även könsfördelningen bland dem som ar-

betar ideellt totalt sett. Att det är fler män än kvinnor som arbetar ideellt kan alltså delvis förklaras av att män är överrepresenterade inom idrottsrörelsen och att idrott som kategori är så stor i jämförelse med övriga organisationskategorier.

Är de som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen lika övriga som arbetar ideellt med avseende på ålder eller ser åldersfördelningen annorlunda ut inom idrotten? Figur 3 nedan visar åldersfördelningen för dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen och i andra organisationer.

Figur 3. Ideellt arbete inom idrott och utanför idrott fördelat på ålder. N (idrott)=44/134/32/2, N (ej idrott)=65/175/163/50. Skillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant, Chi²-test, p<0,001.

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Figur 3 ovan visar att de som arbetar frivilligt inom idrottsföreningar är markant yngre än den övriga gruppen som arbetar frivilligt. De som arbetar ideellt inom idrott är mer sällan 60 år och äldre jämfört med dem som arbetar ideellt inom övriga verksamheter. Bland dem som arbetar ideellt inom idrott är genomsnittsåldern bland kvinnor omkring 42 år och bland män omkring 46 år.¹⁴

Familjesituation och ideellt arbete

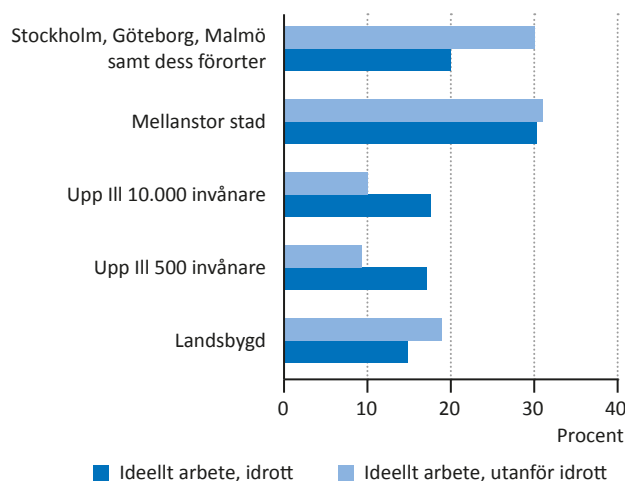
De som arbetar ideellt inom idrott är något oftare gifta eller sambo jämfört med dem som arbetar ideellt inom andra typer av verksamheter. Bland dem som arbetar ideellt inom idrott är omkring 80 procent gifta eller sambo medan motsvarande siffra för dem som utför ideellt arbete utanför idrott är omkring 72 procent.¹⁵ Ytterligare en faktor som rör familjeförhållanden är huruvida de som arbetar frivilligt har hemmavarande barn eller inte. I genomsnitt har 51 procent av dem som arbetar ideellt inom idrott hemmavarande barn, samtidigt är motsvarande siffra för dem som arbetar ideellt i verksamheter utanför idrott 26 procent. Denna skillnad är statistiskt signifikant.¹⁶

¹⁴ Skillnaden i genomsnittsålder mellan kvinnor och män inom idrott är dock inte statistiskt signifikant.

¹⁵ Skillnaden är statistiskt signifikant, Chi²-test, p<0,05. N (frivilligt arbete idrott)=203, N (frivilligt arbete, ej idrott)=435.

¹⁶ Skillnaden är statistiskt signifikant, Chi²-test, p<0,001. N (frivilligt arbete idrott)=215, N (frivilligt arbete, ej idrott)=453.

Vidare kan ideellt arbete inom och utanför idrottsrörelsen delvis vara avhängigt av var någonstans de som arbetar ideellt bor. Frågan är då om det ideella arbetet inom idrott sker lika ofta i storstäder som i småstäder och på landsbygd.

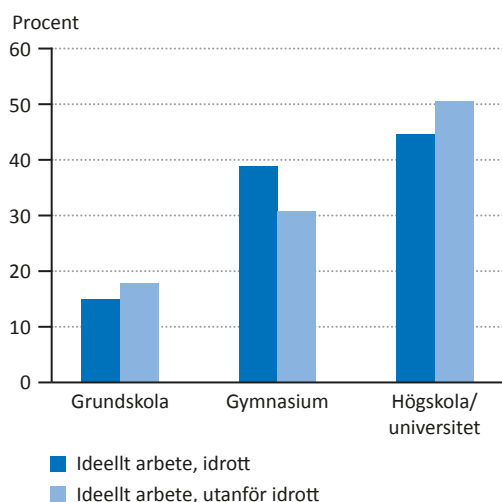

Figur 4. Frivilligt arbete inom och utanför idrott fördelat på boendeort. N (idrott)= 215, N (ej idrott)= 453, Chi²-test, p<0,01.
Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Figur 4 visar att andelen som arbetar ideellt inom idrott är lägre i de tre storstäderna och deras förorter i jämförelse med övriga former av ideellt arbete.

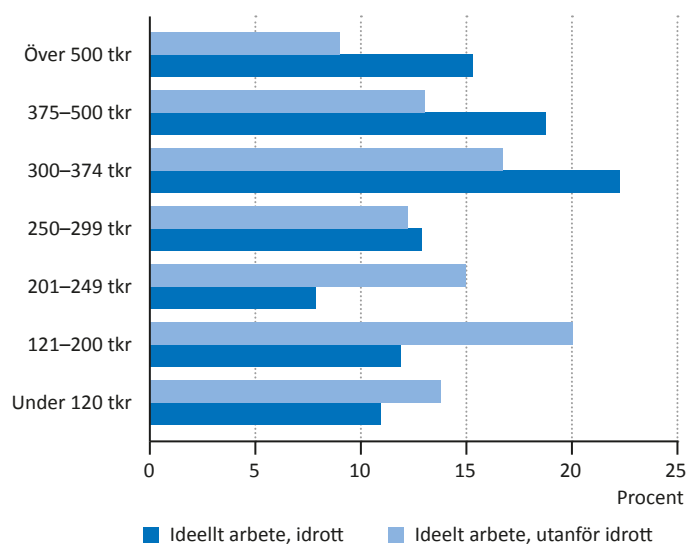
Socioekonomiska faktorer och ideellt arbete

Som vi presenterade inledningsvis har tidigare studier lyft fram att frivilligt arbete ofta samvarierar med utbildningsnivå och att personer med akademisk examen är överrepresenterade bland dem som arbetar ideellt. Figur 5 nedan redovisar hur de som arbetar ideellt inom idrott fördelar sig utifrån utbildningsnivå.

Figur 5. Frivilligt arbete inom och utanför idrott fördelat på utbildningsnivå. N (idrott)= 215, N (ej idrott) =453. Skillnaden mellan kategorierna är statistiskt signifikant, Chi²-test, p>0,05.
Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Figur 5 visar att de som arbetar ideellt inom idrottsföreningar skiljer sig åt något gentemot gruppen övriga som arbetar ideellt även vad gäller utbildningsnivå. De som arbetar ideellt inom idrott har något oftare än övriga som arbetar ideellt gymnasial utbildning som sin högsta examen och en något lägre andel av dessa har en akademisk utbildning jämfört med dem som arbetar ideellt inom övriga organisationsformer. En annan viktig socioekonomisk faktor är inkomst. I figur 6 nedan redovisar vi hur de som arbetar frivilligt inom respektive utanför idrott fördelar sig utifrån inkomst.

Figur 6. Ideellt arbete inom och utanför idrott fördelat på inkomst. N (idrott)= 215, N (ej idrott)= 435. Skillnaden i fördelning mellan de olika kategorierna är statistiskt signifikant, Chi²-test, p<0,01.

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

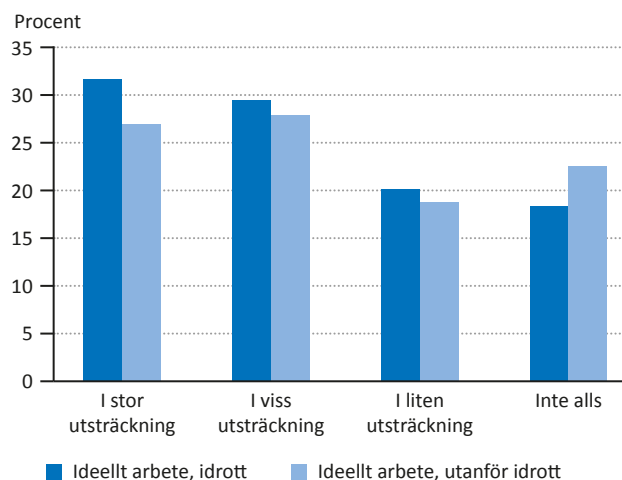
Figuren visar att de som arbetar ideellt inom idrott har en något högre inkomst än övriga som arbetar ideellt. Denna skillnad är statistiskt signifikant.

Vidare undersöker vi i vilken utsträckning de som arbetar ideellt också förvärvsarbetar. De som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen förvärvsarbetar i större utsträckning än de som arbetar ideellt inom andra kategorier av ideella organisationer. I genomsnitt är det 71 procent som förvärvsarbetar bland dem som gör ideella insatser inom idrott medan motsvarande siffra för dem som arbetar ideellt inom övriga typer av verksamheter är 49 procent. Denna skillnad är statistiskt signifikant.¹⁷ Till viss del kan de socioekonomiska skillnaderna mellan dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen och de som arbetar ideellt utanför idrotten förklaras av att gruppen som arbetar ideellt utanför idrott har en högre andel ideellt verksamma som är pensionerade. Det bidrar också till att andelen som förvärvsarbetar är lägre bland dem som arbetar ideellt utanför idrotten.

¹⁷ Chi²-test, p<0,001, N (ideellt arbete idrott) =215, N (ideellt arbete, ej idrott)=453.

Socialisering och frivilligt arbete

I avsnittet om tidigare forskning har vi beskrivit hur socialisering i olika former kan antas påverka benägenheten att arbeta ideellt. En faktor som har lyfts fram är betydelsen av föräldrarnas föreningsengagemang under uppväxten.

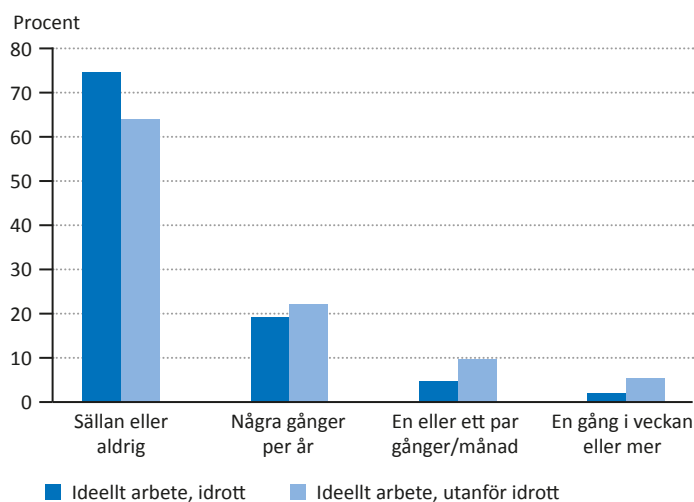

Figur 7. Ideellt arbete inom och utanför idrott fördelat på föräldrarnas frivilliga arbete under svarspersonens uppväxt. N (idrott)=213, N (ej idrott)=445. Skillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant, Chi²-test, p<0,05.

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

I figur 7 ovan kan vi utläsa att det är något vanligare att de som arbetar ideellt inom idrott också har haft föräldrar som har varit aktiva i föreningslivet jämfört med personer som är aktiva i övriga former av ideellt arbete.

Vidare har tidigare forskning visat att religiöst deltagande ökar benägenheten att arbeta ideellt. Vi undersöker om religiöst deltagande påverkar detta samband genom att använda hur ofta de ideellt arbetande deltar i gudstjänster, som ett mått på religiöst deltagande.

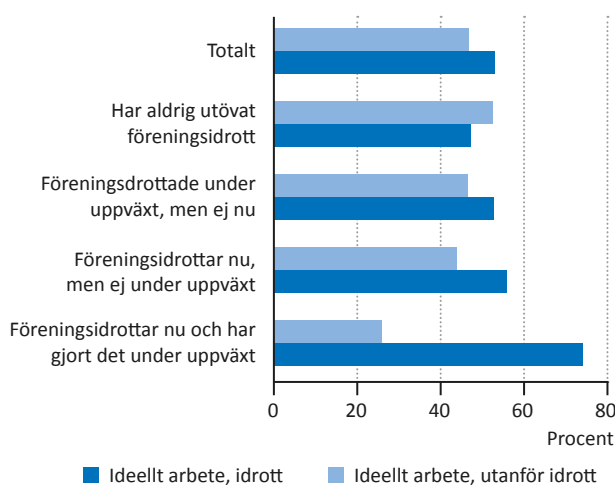

Figur 8. Ideellt arbete inom och utanför idrott fördelat på deltagande i gudstjänst. N (idrott)=212, N (ej idrott)=443. Skillnaden är statistiskt signifikant, Chi²-test, p<0,05.

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

I figur 8 framträder en viss skillnad i deltagande i gudstjänst mellan dem som arbetar ideellt inom idrott och dem som arbetar ideellt utanför idrott. De som arbetar ideellt inom idrott har en lägre benägenhet att delta i gudstjänster än övriga som arbetar ideellt. De som arbetar ideellt inom idrottsrörelsens organisationer deltar alltså till skillnad från andra som arbetar ideellt inte lika ofta i religiös aktivitet. Skillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant.

Ytterligare en fråga är om ett eget idrottande kan socialisera människor in i ideellt arbete inom idrottsrörelsen. En av de frågor som specifikt gällde förhållandet mellan eget idrottande och ideellt arbete var om de svarande själv utövade någon idrott vid intervjutillfället samt om de svarande hade gjort det tidigare i sitt liv. Det gör att vi kan pröva om eget idrottande kan bidra till att människor arbetar ideellt.

Figur 9. Förhållandet mellan eget idrottsutövande i förening och att utföra ideellt arbete generellt. Andel i procent av befolkningen, 2014. N=1223.

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Att göra ideella insatser är generellt vanligare bland dem som utövar föreningsidrott. I figur 9 ovan är insatser inom idrottsorganisationer inkluderade.

De som själva idrottar i förening, eller har gjort det tidigare, återfinns oftare som ideellt arbetande inom idrottsrörelsen än inom andra ideella verksamheter. Andelen som har varit eller fortfarande är aktiva som föreningsidrottare är omkring 46 procent av dem som utför frivilligt arbete inom idrottsföreningar. I gruppen som utför ideellt arbete utanför idrott är andelen som ägnar eller har ägnat sig åt idrott enbart omkring 14 procent. Skillnaden är statistiskt signifikant.¹⁸ I undersökningen fanns inte motsvarande frågor som rörde om svarspersonerna varit aktiva under uppväxten i den verksamhet de för närvarande arbetade ideellt inom. Sannolikt intar dock idrotten en särställning i jämförelse med de flesta andra verksamheter i det att andelen yngre människor som aktivt idrottar och som sedan i äldre år kan återkomma och arbeta ideellt är större. Dessutom har många andra typer av verksamheter inte någon barn- och ungdomsverksamhet. I följande avsnitt går vi ett steg vidare och undersöker de olika faktorernas betydelse tillsammans för att förklara ideellt arbete inom idrott.

¹⁸ Chi²-test, p<0,001. N (frivilligt arbete idrott) = 215, N (frivilligt arbete, ej idrott) = 453.

Flervariabelanalys av ideellt arbete inom idrott jämfört med ideellt arbete inom andra verksamheter

I de föregående avsnitten har det ideella arbetet inom idrott jämförts med andra former av ideellt arbete genom att jämföra varje variabel för sig. För att analysera hur de faktorer vi beskrivit ovan *sammantaget* inverkar på sannolikheten att arbeta ideellt inom och utanför idrott genomför vi det som kallas regressionsanalyser (bilaga 3). Med sådana analyser är det möjligt att undersöka hur en viss variabel samvarierar med sannolikheten att arbeta ideellt (inom eller utanför idrott) givet att personen också har alla andra egenskaper som ingår i analysen. Inledningsvis gör vi en analys som innehåller socioekonomiska och demografiska faktorer. För resultaten av analyserna i detalj se tabell 1 i bilaga. Av analysen går att utläsa att de som arbetar ideellt inom idrott skiljer sig åt med avseende på en rad faktorer gentemot dem som arbetar ideellt utanför idrott. Det finns ett statistiskt signifikant samband mellan att vara man och arbeta ideellt inom idrott. Oddsens för att en man ska arbeta ideellt inom idrotten, jämfört med en kvinna, ökar (allt annat lika). Inom andra ideella verksamheter finns ingen signifikant skillnad mellan könen i att arbeta ideellt, givet att vi tar hänsyn även till andra socioekonomiska och demografiska faktorer.

Analysen visar att ålder har ett statistiskt signifikant samband med att arbeta ideellt inom idrott och med stigande ålder minskar sannolikheten för att människor arbetar ideellt inom idrott något. Detta samband återfinns inte heller bland dem som arbetar ideellt inom andra ideella verksamheter.

Vidare ökar sannolikheten att någon som är gift eller sambo arbetar ideellt inom idrott (allt annat lika). Detta samband är statistiskt signifikant. Att vara gift eller sambo har emellertid inget signifikant samband med att arbeta ideellt inom andra organisationskategorier än idrott.

För dem med akademisk utbildning finns **inget** statistiskt signifikant samband med att arbeta ideellt inom idrott. Att ha en akademisk utbildning ökar dock sannolikheten för att en person ska arbeta ideellt inom övriga former av ideellt arbete, allt annat lika. Däremot ökar sannolikheten att någon med en inkomst över 375 000 kronor om året, allt annat lika, ska arbeta ideellt inom idrott. Detta samband återfinns inte bland alla andra som arbetar ideellt.

Ytterligare en faktor som bidrar till att öka sannolikheten för att en person ska arbeta ideellt inom idrott är att ha hemmavarande barn. Denna faktor har inget statistiskt signifikant samband med övriga former av ideellt arbete.

Vidare bor de som arbetar ideellt inom idrott oftare i mindre samhällen (upp till 10 000 invånare). Sannolikheten för att en person som bor på en mindre ort ska arbeta ideellt inom idrotten ökar jämfört med en person som bor i en större stad. För gruppen som arbetar ideellt inom andra verksamheter är förhållandet det motsatta, sannolikheten ökar för att någon som inte bor på landsbygd eller i småstad ska arbeta ideellt.

I en ytterligare analys tillför vi två förklaringsfaktorer: att själv idrotta och att delta i gudstjänster. Att själv idrotta kan sägas både uttrycka ett intresse för idrott samt även vara en indikator på idrottsorganisationernas behov av att de som idrottar även arbetar ideellt i verksamheten. Se tabell 2 i bilaga för detaljerad redovisning av resultat.

Analyserna visar att eget idrottande är den faktor som allra bäst kan förklara ideellt arbete inom idrott. Sannolikheten för att en person ska arbeta ideellt inom idrott ökar med 6,66 gånger givet att personen själv utövar idrott. Intressant att notera är att idrottsutövande samtidigt minskar sannolikheten för ideellt arbete inom andra typer av ideella verksamheter. Möjliga tolkningar av detta resultat är att idrottens organisationer efterfrågar ideella insatser främst bland de egna aktiva eller tidigare aktiva och även att vissa uppdrag som tränare kan kräva vissa kunskaper som främst de med egen bakgrund som idrottare har. En annan möjlig tolkning av varför idrottsutövande bidrar till att minska sannolikheten för ideellt arbete inom andra typer av organisationer kan vara att idrottsutövandet i sig ofta är tidskrävande och därmed minskar den fritid som finns till förfogande för att utöva annat ideellt arbete.

Värt att notera är att betydelsen av att ha hemmavarande barn ökar om vi även tar hänsyn till eget idrottande. Föräldrar som också idrottar är mer benägna att arbeta frivilligt inom idrott än övriga. Detsamma gäller för boende på landsbygd eller i småstad. Betydelsen av var man bor ökar om vi tar hänsyn till svarspersonernas idrottande.

Slutligen undersöker vi om deltagande i gudstjänster har något samband med ideellt arbete inom idrott. Analysen visar att ideellt arbete inom idrott inte kan förklaras med deltagande i gudstjänster medan sannolikheten för att arbeta frivilligt inom övriga typer av verksamheter ökar ju oftare någon deltar i gudstjänster.

Sammanfattningsvis kan det frivilliga arbetet inom idrotten sägas fånga en något anorlunda grupp av individer jämfört med dem som utför frivilligt arbete inom övriga organisationskategorier. I genomsnitt är det mer sannolikt att män arbetar frivilligt inom idrott och att det också oftare är personer som lever i ett parförhållande. Att ha en årsinkomst över 375 000 kronor ökar också sannolikheten för att arbeta frivilligt samtidigt som akademisk utbildning inte bidrar till att öka sannolikheten för att arbeta frivilligt inom idrott. Det ideella arbetet inom idrott utförs, till skillnad mot övriga former av ideellt arbete, i större utsträckning av personer som bor på mindre orter eller på landsbygd. Samt att eget idrottande bidrar till att öka sannolikheten för att en person ska arbeta ideellt för en idrottsorganisation. Samtidigt som eget idrottande minskar sannolikheten för att en person ska vara ideellt aktiv inom någon organisation utanför idrott.

6. Olika former av ideellt arbete i idrottsföreningar

Här beskriver vi vad det är för typ av insatser som de som arbetar ideellt inom idrotten ägnar sig åt. Fördelningen mellan olika typer av insatser beskrivs i figur 10 nedan.

Figur 10. Typer av ideella insatser. Procent av ideellt arbetande inom idrott. N=215. Not: Eftersom varje person kan göra fler än en typ av ideell insats blir summan mer än 100 procent.

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Eftersom de som arbetar ideellt kan göra mer än en typ av insats blir den sammanlagda mängden insatser mer än 100 procent. Den största kategorin utgörs av dem som utför vad som kallas administration och praktiska uppgifter. Detta är en bred kategori som inbegriper både administrativa uppgifter och praktiska uppgifter som städning och kaffekokning. Inom kategorin ledarskap kan vi tyvärr inte särskilja de olika typer av ledaruppdrag som finns inom idrottsföreningar. Vi kan dock anta att orsaken till att en så stor andel av dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen gör insatser som ledare beror på att det krävs aktivitetsledare för att idrottsföreningar skall kunna bedriva sin verksamhet, nämligen att låta inte minst barn och ungdomar idrotta. Vidare är det intressant att notera att 15 procent av de ideellt aktiva inom idrott beskriver att de gör vad som kallas direkta hjälpinsatser (såsom t.ex. stödsamtal). Det betyder alltså att även inom idrottsföreningar inbegriper ideellt arbete socialt inriktade insatser.

Omkring 50 procent av dem som utför ideellt arbete inom någon idrottsorganisation uppger att de utför två eller fler olika typer av insatser. De som utför administrativa och praktiska insatser gör i genomsnitt något färre typer av insats än övriga kategorier. De allra flesta gör dessa insatser för en och samma organisation.¹⁹

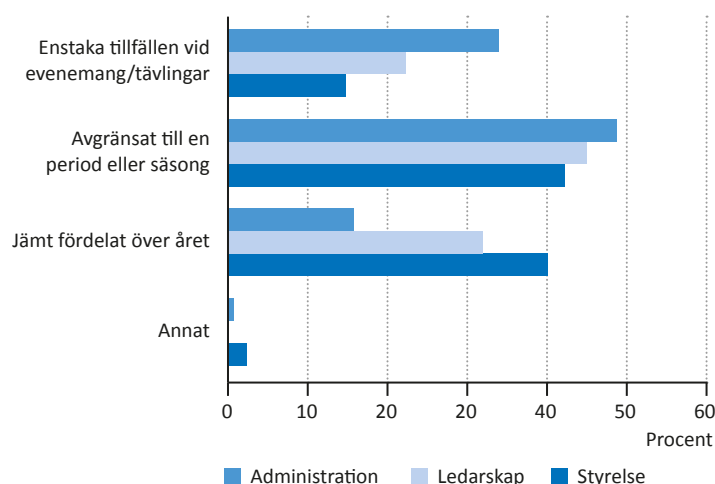
¹⁹ Omkring 10 procent av dem som arbetar ideellt inom idrott uppger att de arbetar ideellt för mer än en idrottsorganisation.

Vi kan endast i begränsad omfattning jämföra dem som gör olika typer av insatser eftersom det i vissa fall rör sig om så få individer. I de fall vi har större grupper kan vi göra vissa jämförelser. Bland de signifikanta skillnader som framkommer är att personer som själva är eller har varit aktiva som idrottare är överrepresenterade bland dem som är ledare jämfört med andra som arbetar ideellt inom idrott.²⁰ Det är fler i gruppen ledare och styrelseaktiva som uppger att deras föräldrar varit mycket föreningsaktiva jämfört med övriga som arbetar ideellt inom idrott.²¹ De som arbetar ideellt som ledare inom idrott är signifikant yngre gentemot övriga som arbetar ideellt inom idrott (i genomsnitt 39 år jämfört med 49 år).²² Ett rimligt antagande är att denna grupp yngre ledare arbetar ideellt inom idrotten som framförallt aktivitetsledare/tränare. Kategorin ledare rymmer dock även andra ledaruppdrag än tränare. De som är ledare uppger också att de i genomsnitt lägger fler timmar per månad än övriga som arbetar ideellt inom idrott (18,5 timmar jämfört med 17,2 timmar).²³

De som arbetar ideellt med styrelseuppdrag inom idrottens organisationer har en signifikant högre medelålder än övriga som arbetar ideellt inom idrott (52 år jämfört med 44 år). I denna grupp är män som är äldre än 60 år överrepresenterade.²⁴ Vidare utför de som har styrelseuppdrag i genomsnitt något fler olika insatser inom ideellt arbete (även med andra organisationskategorier inräknade) jämfört med övriga som arbetar ideellt inom idrott.²⁵

Figur 11 visar att tiden som de som arbetar frivilligt inom idrott lägger ned är något olika fördelad beroende på vilken typ av insatser som de utför.

Figur 11. Fördelning av tid som läggs på ideellt arbete inom idrott utifrån olika typer av insatser. N=215.

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

20 Chi²-test, p<0,05. N (utbildning)=19, N (styrelse)=40, N (administration) =151, N (ledare)=84, N (kommunikation) = 24, N (hjälpinsatser) = 34, N (penninginsamling) = 38, N (annat) = 18. Varje person kan göra flera olika typer av insatser. Antalet gäller endast den första idrottsorganisation de svarande uppgett.

21 Chi²-test, p<0,05. N (ledare) = 84, N (styrelse) = 40.

22 T-test, p<0,001. N (ledare) =84, N (övriga)=145.

23 Osäkerheten kring denna skillnad är dock större (p<0,10)

24 T-test, p<0,05, N (styrelse)= 40, N (övriga) = 1891. Se Segnestam Larsson 2014 för en närmare presentation av förtroendevalda inom idrottsföreningar.

25 Osäkerheten kring denna skillnad är dock något större (p<0,10)

De som arbetar frivilligt inom kategorin administration har i genomsnitt en mer ojämn fördelning av den tid som de lägger ned, antingen är den knuten till en viss period eller säsong eller så arbetar de frivilligt vid enstaka tillfällen. Ledarnas arbete sker oftast säsongsvis eller jämnt fördelat över året.

Vilka krav ställs på dem som arbetar frivilligt inom idrott?

Ideella organisationer kan ställa olika former av krav på dem som arbetar ideellt och organiserar ibland deras insatser på ett sätt som påminner om förvärvsarbete. Vi kan kalla dessa former av krav för en **inre** professionalisering att skilja från en **yttre** professionalisering som avser att ideella organisationer anställer utbildad personal för att bli effektivare (se t.ex. Chartrand 2004). Inre professionalisering syftar till att effektivisera eller kvalitetssäkra den ideella organisationens verksamhet. Ofta innebär inre professionalisering att man kräver att de som är engagerade går en viss utbildning eller introduktion för att få arbeta ideellt. Det kan också vara att man skapar avtal mellan individ och organisation eller att de insatser de ideella gör utvärderas eller leds av en anställd. Tabell 5 nedan visar i vilken omfattning krav som kan knytas till inre professionalisering förekommer bland dem arbetar ideellt inom idrottsorganisationer.

Tabell 5. Professionalisering av ideellt arbete inom idrott fördelat på kön.
I procent av dem som arbetar ideellt. N=215, N män=129, N kvinnor=86.

Ideellt arbete i idrott	Kvinna	Man	Alla
Introduktion och utbildning är ett krav för att få arbeta ideellt	14	18	16
Det krävs att en anställd leder arbetet	2	3	3
De insatser som jag är inblandad i utvärderas	3	6	5
Jag har ingått ett avtal eller kontrakt med organisationen jag arbetar ideellt i	3	9	7
Nej, inga krav för att få arbeta ideellt	83	70	75

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

De allra flesta har inget krav förknippat med deras ideella arbete eftersom enbart en fjärdedel av dem som arbetar ideellt inom idrott anger att det finns något slags krav förknippat med deras ideella arbete. Det vanligaste kravet rör utbildning och det riktas främst mot dem som gör insatser som ledare. Detta kan gälla olika krav på utbildningar inom idrotten för att exempelvis få vara verksam som tränare eller för att få vara verksam som funktionär vid idrottstävlingar. Idrottsföreningarna har behov av att försäkra sig om att ledarna arbetar på ett visst sätt. Det är noterbart att idrottsföreningarna inte ställer samma krav på utbildning av de förtroendevalda.²⁶

²⁶ Se Segnestam Larsson 2014 för en djupare analys av utbildning av förtroendevalda inom idrotten.

7. Idéer om och vägar till ideellt arbete

En viktig fråga för ideella organisationer är varför människor gör ideella insatser. Förutom fascinationen inför det engagemang och den tid människor uppåddar, trots ett i övrigt ofta överfullt liv, är det intressant försöka identifiera vad det är som gör att människor arbetar ideellt. Vet man mer om vilka faktorer som bidrar till att människor arbetar ideellt har man ju också möjlighet att agera så att man ökar eller säkerställer det ideella arbetet i föreningen. Vi skall här resonera kring två sätt att svara på frågan varför människor arbetar ideellt i idrottsföreningar. Dels skall vi se vilka motiv människor anger för det ideella arbetet och dels skall vi se hur det kom sig att de började arbeta ideellt.

Vi börjar med de motiv människor anger för sitt ideella arbete. För att ta reda på vad som är viktigt för dem som arbetar ideellt bad vi dem ta ställning till ett antal alternativ som fångar upp olika motiv till ideellt arbete.²⁷ Dessa alternativ är tänkta att fånga upp ett antal överordnade motividimensioner som uttrycker grundläggande psykologiska behov som människor kan tillfredsställa genom att arbeta ideellt. Tabell 6 nedan visar hur de som arbetar ideellt värderar dessa motiv genom att deras svar anges i medelvärden.

Tabell 6. Skillnader i vad människor värdesätter i sitt ideella arbete angivet i medelvärden för de som arbetar ideell inom idrotten samt för övriga som är ideellt aktiva.

T-test, * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$. Övriga skillnader är ej statistiskt signifikanta.

Motiv	Ideellt arbete	
	Inom idrott N=215	Utanför idrott N=453
... att du deltar i ett gott sammanhang eller gemenskap när du arbetar frivilligt?	5,75	5,70
... att du som frivillig kan göra något konkret på det område som du är engagerad i?	5,44	5,56
... att du känner dig behövd när du arbetar frivilligt?	5,21	5,41
... att du kan lära dig mer om det du arbetar frivilligt med?	5,03	5,26
... att du som frivillig blir mer tillfreds med dig själv?	5,03	5,25
... att du lär dig något genom de praktiska erfarenheter som du får av att arbeta frivilligt?	4,97	5,22
... att du har vänner som du arbetar frivilligt tillsammans med?	4,66	4,85
... att du som frivillig får visa medkänsla med dem som har det sämre än vad du har?	4,55**	5,11
... att du kan få kontakter som kan hjälpa dig i arbetslivet?	3,74	3,44
... att kunna skriva i ditt CV eller ha ett intyg på att du har arbetat frivilligt?	2,80	2,64
... att du upplever ett tvång eller förväntan från andra att arbeta frivilligt?	2,40*	2,11

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

27 De alternativ som de som svarade fick ta ställning till är hämtade från "The Volunteer Function Inventory (VFI)" som är ett undersökningsinstrument som ofta används inom forskning om motiv till ideellt arbete (se Clary et al. 1998). För en beskrivning av frågorna se bilaga 2.

Generellt sett skiljer sig inte de som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen nämnvärt från dem som arbetar ideellt inom andra typer av verksamheter. Enbart två svarsalternativ värderas signifikant annorlunda av dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen jämfört med dem som är ideellt aktiva inom andra typer av verksamheter. Det ena svarsalternativet är att vilja visa medkänsla med dem som har det sämre som rankas signifikant lägre av dem som arbetar ideellt inom idrott. Det andra är att de som arbetar ideellt inom idrott tar i mindre utsträckning avstånd från att de upplever ett tvång att göra ideellt arbete. Även om de som arbetar ideellt inom idrotten är något mer benägna att säga att de känner ett krav på att ställa upp är det inte något som kännetecknar hela denna grupp. Det är trots allt endast tio procent som svarar att de känner ett sådant krav.

Som vi konstaterade inledningsvis är det viktigt att skilja de motiv människor anger för att arbeta ideellt och de orsaker som gjorde att de började arbeta ideellt. Att fortsätta ett pågående ideellt arbete har oftare att göra med värderingar och lojalitet men orsakerna till att människor börjar kan oftast sökas i de sociala sammanhang människor befinner sig i. För att studera vad det är som gör att människor börjar arbeta ideellt fick de svara på om de började av eget initiativ eller om de blev ombedda att börja. Det visar sig att bland dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen svarar något mer än hälften, 54 procent, att de tog ett eget initiativ till att börja, medan en något mindre andel, 46 procent, svarade att de blev ombedda på något sätt. Därmed skiljer sig de som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen något från dem som arbetar ideellt inom andra typer av organisationer där det är vanligare att man börjar arbeta ideellt för att man blivit ombedd eller tillfrågad. Det går inte att entydigt förklara varför de som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen oftare än andra tar eget initiativ till att börja. En möjlig förklaring är dock att många är unga och bland de yngre är det vanligare att man börjar av eget initiativ.

För att ytterligare studera vad det är som får människor att börja arbeta ideellt följdes den första frågan av mer specifika frågor. De som svarade att de tagit ett eget initiativ att börja fick ta ställning till följande alternativ och välja det som bäst passade in på dem. Tabell 7 nedan visar hur de som tagit ett eget initiativ svarade.

Tabell 7. Stämmer något av följande påståenden in på dig?
I procent av dem som började av eget initiativ. N=215.

Ideellt arbete inom idrott	Procent
Jag har en närstående som är aktiv i organisationen	56
Jag fick höra om verksamheten av någon jag känner	10
Jag blev intresserad av verksamheten via media	3
Jag anmälde mig till ett volontärprogram på min arbetsplats	1
Annat	30

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Det visar sig att även för dem som tagit ett eget initiativ att börja spelar det sociala sammanhang de befinner sig i stor roll. Mer än 65 procent svarade att de bestämde sig för att börja eftersom de hade en närstående som var aktiv i organisationen eller för att de hade hört om verksamheten av någon de känner. Det var bara tre procent som svarade att de hade hört om verksamheten via media och endast en procent att de hade anmält sig till ett volontärprogram. De som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen svarar på ett liknande sätt som andra som arbetar ideellt gör. De som

började för att de blev ombedda fick ta ställning till andra alternativ och välja det som bäst passade dem. Tabell 8 nedan visar hur de som blivit ombedda svarade.

Tabell 8. Stämmer något av följande påståenden in på dig?

I procent av dem som blev tillfrågade att börja. N=215.

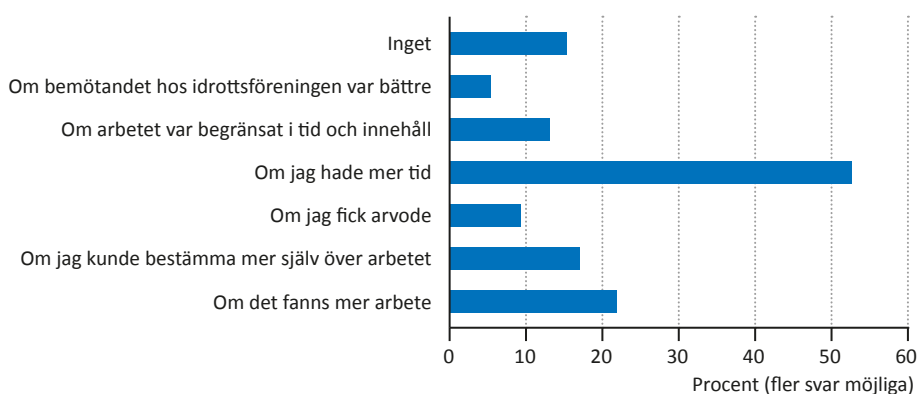
Ideellt arbete inom idrott	Procent
Inbjuden av någon jag känner/är bekant med	36
Blev ombedd/inbjuden av någon i organisationen	32
Medlem i organisationen och vald/utsedd till uppdraget	17
Kände ett krav på att ställa upp	9
Annat	6

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Det vanligaste är att de svarar att de har blivit inbjudna av någon de känner eller blivit ombedd eller inbjuden av någon i organisationen. Det är bara 17 procent som blivit utsedd eller vald av organisationen att göra insatser, 9 procent svarar att de började för att de kände sig tvingade. Det kan självklart vara så att några av dem som känner sig tvingade gör det för att de blivit ombedda. Vi har dock specifikt velat skilja ur dem som börjat för att de känner sig tvingade och därför gjort detta till ett eget alternativ. Även vad det gäller dessa alternativ svarar de som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen på ett liknande sätt som andra som arbetar ideellt.

8. Ideellt arbete inom idrottsföreningar och eget idrottande

Förutom de allmänna frågor som ställdes till alla som arbetar ideellt ställdes även ett antal frågor som specifikt berörde det ideella arbetet inom idrott. Avsikten är att ge fördjupad kunskap om hur de som arbetar ideellt inom idrotten ser på sitt engagemang. Den första av dessa frågor rörde huruvida det fanns något som skulle kunna få dem som arbetar ideellt att lägga ner ännu mer tid på detta.

Figur 12. Motiv som kan få dem som arbetar ideellt inom idrotten att lägga ned mer tid på frivilligt arbete inom idrott. N=215.

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Figur 12 ovan visar att tillgång till mer tid är det svarsalternativ som de flesta, omkring 52 procent, uppger skulle kunna få dem att göra mer ideellt arbete. Omkring 22 procent uppger att de skulle kunna göra mer ideella insatser för idrottsföreningen om det fanns mer arbetsuppgifter att utföra. Endast omkring nio procent uppger att arvode skulle kunna få dem att arbeta mer ideellt. Få, sex procent, uppger också att bemötandet från idrottsföreningen bör förbättras för att de ska ägna sig mer åt ideellt arbete inom idrottsföreningen. Det finns inga större skillnader i hur kvinnor och män har besvarat frågan. Det enda svarsalternativet som kvinnor väljer oftare än män, 21 procent jämfört med 12 procent, är att *inget* skulle kunna få dem att göra mer ideellt arbete inom idrott.²⁸

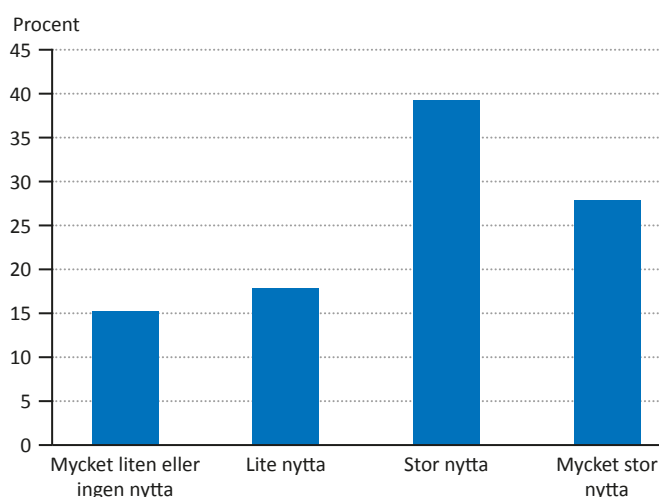
Det finns vissa skillnader i hur personerna har svarat beroende på vilken typ av uppgift som de utför. De som utför styrelseuppdrag samt är ledare visar upp vissa signifikanta skillnader mot övriga som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen. Bland dem som utför styrelseuppdrag uppger 12 procent, jämfört med fyra procent för övriga inom idrott, att de skulle utföra mer frivilligt arbete om bemötandet från idrottsföreningen var bättre.²⁹ Bland gruppen ledare är det signifikant fler som uppger att de skulle

²⁸ Skillnaden är dock inte statistiskt signifikant. Chi²-test, p>0,05. N (kvinna/man)=87/128.

²⁹ Skillnaden är statistiskt signifikant. Chi²-test, p<0,05. N (styrelse)=40, N (övriga)=175.

kunna utföra mer frivilliga insatser om de hade mer tid, 61 procent jämfört med 47 procent bland övriga inom idrott.³⁰ Vidare är det signifikant fler ledare som uppger att de skulle utföra mer frivilligt arbete om de fick arvode, 14 procent bland ledarna jämfört med sex procent bland alla inom idrott.³¹

En fråga som specifikt ställdes till dem som arbetar ideellt inom idrottsorganisationer var om de hade deltagit i någon utbildningsinsats som arrangerats av idrottsföreningen eller av något idrottsförbund. Av dem som arbetar ideellt inom någon idrottsförening svarade 37 procent att de hade deltagit i en sådan utbildning medan 63 procent svarade att de inte hade gjort det. Det är alltså bara en dryg tredjedel av denna grupp som svarar att de har deltagit i en sådan utbildning. Det är ingen större skillnad i andelen män respektive kvinnor som har deltagit i utbildning (33 jämfört med 39 procent).³² 52 procent av dem som gör ledarinsatser har deltagit i utbildningar jämfört med 27 procent för övriga.³³ Gruppen om 37 procent av de svarande som hade deltagit i en utbildningsinsats fick också frågan om de hade haft nytta av den i sitt ideella arbete.

Figur 13. Nyttan av genomgången utbildning relaterad till det ideellt arbetet inom idrott. Procent av dem som deltagit i utbildning. N=79.

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Figur 13 visar att fler än hälften, 67 procent, uppger att de haft stor eller mycket stor nytta av utbildningen. Det är endast drygt 15 procent som säger att de haft mycket liten eller ingen nytta av utbildningen. Den resterande andelen uppger att de har haft lite nytta av utbildningen i sitt ideella arbete.

30 Skillnaden är statistiskt signifikant. Chi²-test, p<0.05. N (ledare)=84, N (övriga) = 131.

31 Skillnaden är statistiskt signifikant. Chi²-test, p<0.05. N (ledare)=84, N (övriga)=131.

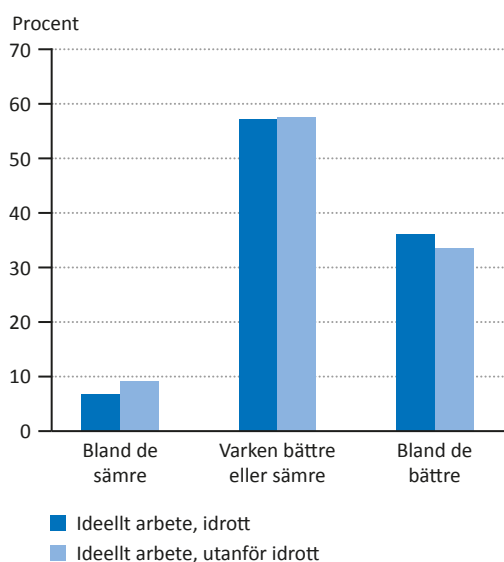
32 N (kvinna/man)=87/128.

33 N (ledare) = 84, N (övriga) = 131.

Eget idrottsutövande och ideellt arbete inom idrott

Vi har ovan kunnat konstatera att de som själva idrottar är signifikant överrepresenterade bland dem som arbetar ideellt inom idrott (se Redelius 2002 för ett liknande resultat). En aspekt av detta förhållande rör om det har någon betydelse på vilken nivå de svarande har bedrivit det egna idrottsutövandet för att de också ska arbeta ideellt inom idrott. Med andra ord, är det främst personer som själva uppfattat sig som presterande på en bättre nivå än andra inom den idrott de ägnat sig åt eller inte som arbetar ideellt inom idrotten?

En direkt jämförelse mellan dem som arbetar frivilligt inom idrott och dem som arbetar frivilligt i andra typer av verksamheter visar inte att andelen som bedömer att man tillhörde de bättre i det egna idrottsutövandet är signifikant fler bland dem som arbetar ideellt inom idrott. Figur 14 nedan illustrerar att skillnaderna överlag är små och inte statistiskt signifikanta. Det betyder att den uppfattade nivån på det egna idrottsutövandet inte samvarierar med benägenheten att arbeta ideellt inom idrottsrörelsen. Bland dem som arbetar ideellt inom idrott bedömer ledarna oftare att de tillhört de bättre när de bedömt det egna idrottsutövandet. Överlag är dock skillnaderna mellan grupperna små.

Figur 14. Självskattad nivå av eget idrottsutövande, frivilligt arbete inom idrott och frivilligt arbete övriga. N (idrott)=215, N (ej idrott)=291.

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Idrott är vidare något som de flesta kommer i kontakt med under skolåren genom skolämnet idrott och hälsa. En fråga som ställdes i enkäten rörde upplevelsen av skolämnet idrott och hälsa. Frågan är om en mycket negativ eller positiv upplevelse av skolämnet idrott och hälsa skulle kunna minska respektive öka sannolikheten för att någon arbetar ideellt för idrottsorganisationer. I enkäten ombads svarspersonerna att skatta sina egna uppfattningar om skolämnet idrott och hälsa på en skala från 1 till 5, där 1 motsvarar mycket negativa upplevelser och 5 mycket positiva upplevelser. När vi jämför medelvärdena mellan gruppen som arbetar ideellt inom idrott och övriga ideellt aktiva har gruppen ideellt aktiva inom idrott ett något högre medelvärde 4,0 jämfört med 3,6.³⁴ Även om skillnaderna är signifikanta är de relativt små.

³⁴ Skillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant, T-test, $p < 0,001$. N (frivilligt aktiva idrott) = 215, N (frivilligt aktiva, ej idrott) = 453.

Utöver skolämnet idrott och hälsa har tidigare statistik (RF 2014) visat att en stor andel av befolkningen i Sverige under någon period under uppväxten deltar inom föreningsidrott. Därför ställdes ytterligare en fråga om föreningsidrottens betydelse under uppväxten (upp till 18 års ålder) i enkäten. De svarande ombads att gradera sin upplevelse på en skala från 1 till 5, där 1 motsvarade mycket liten eller ingen betydelse och 5 motsvarade mycket stor betydelse. De som arbetar ideellt inom idrott har i genomsnitt rankat betydelsen av föreningsidrott under sin uppväxt något högre, 3,9 jämfört med 3,5 för dem som arbetar ideellt inom andra verksamheter.³⁵

Sammantaget pekar således analyserna ovan på att den självskattade bedömningen av nivån på det egna idrottandet inte nämnvärt särskiljer dem som arbetar ideellt inom idrott jämfört med övriga. Snarare framstår själva betydelsen av att idrotta, också under uppväxten, vara det som utmärker dem som arbetar ideellt inom idrott jämfört med övriga som arbetar ideellt. De som arbetar ideellt inom idrott har genomgående både en mer positiv bild av idrottsämnet i skolan och värderar betydelsen av föreningsidrott under den egna uppväxten högre.

---

35 Skillnaden mellan grupperna är statistiskt signifikant, T-test, $p < 0,001$.

9. Föräldrar som arbetar ideellt i idrottsföreningar

Från aktivt föräldraskap till personligt engagemang

En betydande andel av alla barn och ungdomar mellan sex och 18 år motionerar och tävlar inom ramen för idrottsföreningarnas verksamheter (RF 2014). Eftersom barn- och ungdomsidrotten är så omfattande är det inte förvånansvärt att befolkningsundersökningen från 2014 visar att omkring 38 procent av dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen uppgav att de har barn som är aktiva inom den organisation de arbetar ideellt i. Att föräldrar arbetar ideellt i de föreningar där deras barn är aktiva är förstås inte unikt för idrottsrörelsen. Befolkningsundersökningen visar emellertid att av alla som arbetar ideellt i den förening där deras barn är engagerade återfinns nästan 74 procent i idrottsrörelsen. Jämfört med andra typer av ideella organisationer finns det alltså inom idrottsföreningar ett starkare samband mellan att de egna barnen och ungdomarna är aktiva och att man som förälder arbetar ideellt.

Som påpekats i en tidigare studie är föräldrar som är engagerade i sina barns idrottande genom att arbeta ideellt en av förklaringarna till att idrottsföreningar kan bedriva en så omfattande barn- och ungdomsidrott (Patriksson & Wagnsson 2004). Förutom att dessa föräldrar är en viktig resurs är deras ideella arbete kopplat till de egna barnens idrottande. Vi kan därför anta att det kan präglas av en annan slags dynamik än det engagemang som endast eller primärt är kopplat till personens egna behov eller intressen. Att föräldrars ideella arbete (också) är för någon annans skull gör det intressant att undersöka hur de uppfattar det ideella arbete de utför och hur de förhåller sig till den dubbla roll som kommer av att både vara förälder och arbeta ideellt som tränare, funktionär eller något annat i den idrottsförening där deras barn eller ungdomar är aktiva.

Som vi presenterade inledningsvis vet vi en del om föräldrar som arbetar ideellt, men vi vet inte om dessa föräldrar arbetar ideellt av eget intresse eller om det är nödvändigt för att deras barn skall få möjlighet att utöva sin idrott. Vi vet inte hur föräldrar ser på sin dubbla roll som förälder och tränare med de olika förväntningar som är kopplade till dessa två roller. Vi vet inte heller vad det är som gör att ett ideellt arbete som började för barnets skull kan fortsätta om det egna barnet slutar. För att kunna svara på dessa frågor kompletterade vi befolkningsundersökningens enkätfrågor med intervjuer med tio stycken föräldrar som arbetar ideellt i två olika simföreningar, en i Stockholm och en i en mindre stad i södra Sverige. Mer precist frågade vi om hur det kom sig att de som föräldrar började arbeta ideellt, hur det är att som förälder vara ledare/tränare i den förening där det egna barnet idrottar, hur de ser på sitt ansvar när de arbetar ideellt och vad det är som gör att man som förälder fortsätter sitt engagemang även om det egna barnet slutar att idrotta.

Med dessa frågor ville vi förstå den dynamik som präglar föräldrarnas ideella arbete så att idrottsföreningar kan fånga upp och stötta deras insatser samt ge dem möjligheter att fortsätta även när det egna barnet har slutat. Eftersom det är fråga om intervjuer med tio personer visar inte materialet hur dessa uppfattningar är spridda bland föräldrar som arbetar ideellt i allmänhet, men det visar hur föräldrar kan resonera kring dessa frågor. Vidare är simning en individuell idrott och därför är det osäkert hur tillämpbara dessa resultat är på lagidrotter. Därför kommer vi i en avslutande del kortfattat resonera kring resultaten från intervjuerna med dessa föräldrar med hjälp av en tidigare intervjuserie med föräldrar som är engagerade i den fotbollsklubb där deras barn är aktiva.

”Föräldrar som arbetar ideellt i sina barns idrottsförening” är en omständlig formulering för att benämna denna grupp. För att få en smidigare formulering kallas de här för ”ideella föräldrar”. Med detta uttryck vill vi fånga dubbelheten i att både vara förälder och att arbeta ideellt. Vi använder inte uttrycket ”föräldraledare” eftersom vi vill åt dem som arbetar ideellt eftersom de är föräldrar och att vara ledare är bara en av flera typer av insatser som man kan ägna sig åt, även om det är mycket vanligt att man som förälder är ledare eller tränare.

Hur kommer det sig att man börjar som ideell förälder?

Jämfört med andra ideella organisationer är alltså idrottsföreningar framgångsrika i att rekrytera föräldrar till ideellt arbete. Eftersom föräldrarnas ideella arbete kan vara en förutsättning för att deras barn och ungdomar skall ha möjlighet att idrotta är det osäkert hur frivilligt dessa föräldrars ideella arbete verkligen är och om det inte snarare är något som är ofrånkomligt (Olsson 2007).

Befolkningsundersökningen visar dock inte att de ideella föräldrarna blivit tillfrågade eller ombudda oftare än andra som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen vilket inte tyder på att de i högre grad än andra blir pressade eller uppmanade att arbeta ideellt. Tvärtom svarar en större andel av föräldrarna att de själva tog initiativ, men som vi visat tidigare i rapporten gjorde många det eftersom de hade någon närstående som var aktiv i föreningen. Så även om många tar ett eget initiativ till att börja är det ofta kopplat till att det egna barnet eller någon annan närstående är aktiv i föreningen. Dessutom är andelen som kände ett krav att ställa upp större bland idrottsföräldrarna än bland alla andra som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen. Det gör att vi kan anta att även om många föräldrar tar eget initiativ till att börja arbeta ideellt uppfattar en del av dem att det finns en förväntan eller kanske ett krav på att de som föräldrar skall göra det.

I viss mån kan befolkningsundersökningen hjälpa oss att förstå hur det kommer sig att föräldrar börjar arbeta ideellt. För att få en inblick i hur det går till när man blir rekryterad som förälder och hur man tänker kring sitt ideella arbete frågade vi föräldrarna om hur det kom sig att de började arbeta ideellt.

Bland de tio föräldrar vi intervjuade finns det förstås olika berättelser om hur det kom sig att de började arbeta ideellt. Men det som förenar dem är att de är positiva till att arbeta ideellt och att berättelsen om hur de började handlar om att få en möjlighet att få vara aktiv i idrottsföreningen. Ingen säger att de blivit tvingad till att arbeta

ideellt eller att det var ett krav för att deras barn skulle få träna i klubben. Detta gäller också de som säger att de blev tillfrågade om att börja arbeta ideellt. En av dem är en kvinna i fyrtioårsåldern, och hon får frågan hur det gick till när hon började.

Jag blev tillfrågad som förälder. Men ännu längre tillbaka blev jag tillfrågad om jag kunde sitta med i de mindre barngrupperna för att ledarna inte var 18 år, det skulle finnas en myndig person. Så började det, och sedan fanns det behov av tränare för några försvann. Sedan har det blivit mer och mer.

Hon säger inte att hon blivit tvingad eller att hon egentligen inte vill arbeta ideellt. Tvärtom säger hon att hennes ideella arbete har ökat med tiden trots att det började med att hon behövdes för att hon var myndig. Hon är alltså en av dem som inte tränat simning själv. Det vanligaste är dock att dessa föräldrar själva har tränat simning när de var unga. När de får frågan om hur de började berättar de inte om sig själva som föräldrar utan att de blev ideella ledare redan i tonåren i samband med att de tränade simning. En man i trettioårsåldern som är simtränare och varit ideell under lång tid svarar att han blev tillfrågad att bli tränare redan som sextonåring när han var aktiv simmare och att han fortsatte arbeta ideellt som tränare även när han två år senare slutade som aktiv simmare. Även en kvinna i fyrtioårsåldern talar om att hon varit aktiv simmare när hon skall förklara hur det kom sig att hon blev en ideell förälder.

Min dotter började simträna när hon var sju år, och hon är 13 år nu, så fem år i alla fall, kanske mer. Och då vet jag att jag satt som förälder och då råkade de tränarna som skulle ha varit här vara lite försenade, och då sade jag till en annan tränare att jag har hållit på med simning så jag kan hjälpa till lite om det behövs. Det räckte, då sade det bara slurp.

Att hon varit en aktiv simmare innebar att hon hade den kunskap – och självförtroende kan man förmoda – som krävs för att anmäla sig till det ansvarsfulla uppdraget att leda barns simträning. I flera intervjuer framkommer att det är simningen i sig som gör att de har arbetat ideellt och att de inte gjort det för att vara trogen föreningen. En medelålders kvinna berättar till exempel hur hon började arbeta ideellt som tonåring i en simförening, att hon fortsatte som ideell i en annan förening i den stad hon studerade och att hon nu arbetar ideellt i en tredje simförening i den stad hon nu lever i. Hon är en av flera föräldrar som tagit kontakt med en simförening i den stad de flyttat till för att kunna fortsätta arbeta ideellt.

Trots att de vet att de blir intervjuade eftersom de är ideella föräldrar talar nästan alla föräldrar om hur de började arbeta ideellt som tränare när de var unga och själva var aktiva simmare. Att de är tränare och arbetar ideellt kopplar de alltså inte spontant ihop med att deras barn simmar i klubben utan de beskriver snarare sina insatser som en förlängning av att de själva har simmat och att de varit tränare sedan de varit unga (se även Redelius 2002, s. 151). Att deras barn är aktiva i föreningen framstår i deras svar då inte som ett tvång att arbeta ideellt utan som en möjlighet för dem att fortsätta som ideella tränare i simklubben. Det förklarar att de talar i så positiva ordalag om sitt ideella arbete i föreningen.

Men det räcker förstås inte med föräldrarnas intresse av att börja arbeta ideellt, det krävs också att föreningen visar att det finns ett behov och att de kan göra konkret nytta. Att ideellt arbete inte bara är ett uttryck för ett eget intresse utan också kom-

mer sig av föreningens behov illustreras av en man i femtioårsåldern som när han skulle förklara hur det kom sig att han började berättade han att tog kontakt med badchefen och försäkrade sig om att föreningen behövde hans hjälp (se också Redelius 2002 s. 156f för liknande resultat).

De föräldrar vi intervjuat är alltså positiva till att få arbeta ideellt och på så sätt vara engagerade i de idrottsföreningar där deras barn är aktiva. Föräldrarna kopplar ihop sitt engagemang med att de själva varit aktiva simmare och att de på så sätt har ett eget engagemang. Det stämmer väl med hur andra studier kunnat visa att när människor kan koppla sitt ideella arbete till den egna personen uppfattas det som mycket meningsfullt. Dessutom visar dessa studier att de flesta hävdar att de inte arbetar ideellt av ideologiska skäl eller för att de tycker att de har en plikt att göra det, däremot menar många att det är viktigt att kunna vara till nytta för någon (von Essen 2008; Jeppsson Grassman 1997; Wuthnow 1991). Frågan är då hur föräldrar som själva inte utövat den idrott de arbetar ideellt inom ser på sitt ideella arbete. Kan de också koppla sitt engagemang till sin egen person och ett eget intresse? För att svara på den frågan skall vi i rapportens avslutande diskussion använda material från en tidigare intervjuserie med en grupp på tio föräldrar som arbetade ideellt i en fotbollsklubb men som själva inte hade spelat fotboll (von Essen 2008).

Intervjuerna med föräldrarna som är aktiva i de två simklubbarna visar alltså att för dem som själva varit aktiva idrottsutövare och tränare när de varit unga kan föräldraskapet innebära en möjlighet att fortsätta sitt förenings- och idrottsengagemang. Om föräldrar kan se att det ideella arbete de lägger ner i barnens idrottsförening kommer till nytta kan det som till en början var ett krav bli meningsfullt. Det kräver förstås att idrottsföreningen förmår möta de ideella föräldrarna och visa på den nytta de gör så att de uppfattar sina insatser som meningsfulla.

Vad innebär det att vara idrottsledare?

De föräldrar vi intervjuat i de två simföreningarna är alltså mycket nöjda med att arbeta ideellt. Nästan alla är tränare för mindre barn och entusiasmen över att göra insatser som tränare märks inte minst när de får frågan vad det innebär för dem att vara idrottsledare.

När de talar om vad det betyder för dem att vara idrottsledare kunde man kanske vänta sig att de skulle beskriva vad de gör som tränare och hur det påverkar dem. Men istället talar de flesta om vad de åstadkommer som simtränare och att de tycker det är mycket meningsfullt. När en man i femtioårsåldern som varit simtränare under en stor del av sitt liv får frågan om vad det innebär för honom att vara idrottsledare svarar han:

Mycket! Det är kul att vara engagerad och det är kul att vara engagerad i andra barn än sina egna. Roligt att se dem växa, komma framåt, utvecklas. Vi har dem ungefär två år i gruppen.

Liksom många andra talar han om det meningsfulla och lustfyllda i att hjälpa barnen att utvecklas, men inte bara som simmare utan att också se barnen växa som människor (se också Redelius 2002, s. 155 för liknande resultat). Föräldrarna betonar olika aspekter, några av dem talar mer om att hjälpa barnen att bli bättre simmare medan andra betonar att det viktiga är att hjälpa barnen att växa upp och mogna. En kvinna i

trettioårsåldern som tränar yngre barn talar om att det är meningsfullt att se barnen utvecklas.

Man ser att man kan få dem att utvecklas – dels inom simningen men också som individer. När de ser att de klarar saker som de kämpat för länge – det är väldigt tillfredställande. Då har jag lyckats med mina mål, när de lyckas med sina mål. Det är framför allt det som är roligast. Även att höra barns tankar och resonemang kring andra saker. Inte om simningen utan hur deras värld upplevs.

Även om det finns ett par föräldrar som gärna talar om att de tycker det är viktigt att hjälpa barnen att bli snabbare simmare talar föräldragruppen främst om glädjen i att bidra till att barnen lär sig om sig själva och att de mognar genom att idrotta. Även om idrottandet är viktigt och har ett värde i sig menar föräldrarna att det är ett sammanhang där barn kan växa och utvecklas tillsammans. Det är bara en förälder som är uttalat prestationsinriktad och menar att det viktiga är att barnen får möjlighet att bli bra simmare. Men även han börjar efter ett tag tala om att tävlandet också innebär att man vågar misslyckas och att det är en insikt som är viktig att bära med sig i livet.

När föräldrarna talar om vad det betyder för dem att vara idrottsledare är det alltså det meningsfulla att de som tränare ger barnen möjlighet att utvecklas som står i centrum. Endast en kvinna i femtioårsåldern talar om vad hon har fått och att hon själv har utvecklats genom att vara ideell tränare.

Jag hade inte varit den lärare jag är om det inte vore för simningen.
Massor av möten med intressanta människor och många goda vänner.
Mina äldsta vänner är simmarvänner.

Det är alltså inte främst för att ägna sig åt de egna barnen, det är heller inte för att träna barn till framgångsrika simmare och det är inte för att få sociala kontakter eller andra fördelar som de arbetar ideellt. De talar om att de som tränare får bidra till att barnen växer och följer dem en bit på vägen mot vuxenlivet. Det kan tyckas vara en idylliserad beskrivning av hur det är att vara en ideell förälder i en idrottsförening och det finns skäl att anta att många föräldrar inte har samma positiva upplevelser. Men samtidigt sker det med all sannolikhet en viss självselektion bland dem som arbetar ideellt. De som fortsätter, och alltså kan svara på intervjuer eller enkäter, är också de som tycker det är meningsfullt att arbeta ideellt inom barnens idrottsföreningar.

När föräldrarna får frågan om vad som utmärker en bra idrottsledare svarar de flesta att det är en tränare som är engagerad och närvarande så att den kan vara lyhörd för alla olika behov så att alla barn kan vara med på sina villkor. Det är alltså snarare en inkluderande och bekräftande ledare som tonar fram än en prestationsinriktad, krävande och tekniskt fullärd sådan när föräldrarna beskriver hur en bra tränare är. En förälder talar om att en bra ledare skall bidra till att skapa bra stämning bland de andra tränarna, men i övrigt nämner de inte att en ledare också bör stärka föreningen. Det är bara en förälder som menar att man bör förverkliga klubbens verksamhetsmål för att vara en bra idrottsledare. Det är samma ledare som gärna talar om att han vill träna barnen att bli så framgångsrika simmare som möjligt.

Även när föräldrarna talar om vad som utmärker en bra idrottsledare är det barnens behov och olikheter som står i centrum. Det finns de som talar om föreningens behov och om att träna barnen till att bli snabba simmare, men det är alltså bara enstaka

röster. Detta trots att dessa föräldrar själva har tränat simning och är så intresserade att de flesta följer de stora simtävlingarna. Denna inställning återkommer också när föräldrarna får ta ställning till vad som är viktigast för de barn och ungdomar som är aktiva i föreningen, är det en god miljö eller möjligheten att vinna? Ingen förälder säger att det viktigaste är att vinna eller bli bättre. Några svarar att en god miljö bidrar till att man också blir bättre som simmare, andra betonar att det viktigaste är att ha roligt. En kvinna i trettioårsåldern säger att det är viktigt att bli bättre, ”... att hålla en inriktning att man faktiskt skall prestera och utvecklas och bli bättre inom simningen – snabbare och så där”. Men det skall finnas en trevlig stämning vilket gör att barnen tycker det är kul att träna. Den man som är mest prestationsinriktad talar länge om att det är viktigt att ge utrymme även för dem som inte vill träna för att bli bäst eftersom det ändå är så få som kan bli elitidrottare.

Återigen är det barnens olika behov som står i centrum och att träningen skall vara lustfylld och utvecklande för alla och inte bara för dem som tränar för en framtida simmarkkarriär. Vi kan konstatera att dessa föräldrar inte betonar vikten av att vinna och prestera på samma sätt som framkommer i intervjuer med yngre idrottsledare inom barn- och ungdomsidrotten (Redelius 2002). Denna skillnad kan förstås beror på att föräldrar mer än andra ledare betonar ledarskapets sociala dimensioner just därför att de är föräldrar. Detta antagande kan dock inte bekräftas här. Även om föräldrarna menar att en god miljö är viktigare än att vinna eller att bli bättre ställer de inte de idrottsliga och sociala dimensionerna mot varandra. Istället menar de att goda resultat leder till att man har det bra i föreningen eller att en god stämning kan leda till goda idrottsresultat. Även om de är måna om att barnen har en god miljö tycks de alltså inte mena att de idrottsliga ambitionerna är underordnade de sociala, snarare menar de att omsorg och prestation ömsesidigt förstärker varandra (se Börjesson & von Essen 2007 för liknande resultat).

Om roller och ansvar

De föräldrar som arbetar ideellt i de idrottsföreningar där deras barn är aktiva har ju en dubbel roll och måste därmed hantera olika typer av förväntningar vilket kan vara svårt. De skall vara tränare som behandlar alla barn lika och ställa de krav som hjälper barnen att utvecklas samtidigt som de skall vara förälder med den särskilda relation till det egna barnet som följer med föräldraskapet.

När de ideella föräldrarna talade om dessa dubbla roller sade några av dem att deras barn uppskattade att ha sin förälder som tränare eftersom det innebär att de får mer och bättre träning än andra barn. Andra föräldrar talade istället om att deras barn inte ville ha dem som tränare eftersom det är svårt att ta emot kritik av den egna föräldern. Det fanns alltså ingen dominerande uppfattning bland föräldrarna om vad deras barn tyckte om att ha sin förälder som tränare. När de så talade om vad de själva tyckte om sin dubbla roll sa flera av dem att det kunde vara svårt för dem som föräldrar att skilja på rollerna. En man i femtioårsåldern resonerar om detta och säger:

Det gäller att prata med dem som tränare och inte som pappa, och det kan vara lite svårt – både för mig och för dem.

Några av föräldrarna sa att de stör sig mer på det egna barnet än på andra barn, andra sa att de gärna är strängare mot det egna barnet för att visa att de inte favoriserar

det framför andra. Det fanns också föräldrar som talade om de konflikter som kan uppkomma mellan dem och de egna barnen när barnen är i tonåren och är känsliga för att få kritik så att andra hör det. Av flera skäl tycks det snarare vara så att det kan vara ett problem för föräldrarna att träna sitt eget barn än att föräldraskapet skulle göra tränarrollen enklare, även om barnet har nytta av det.

Enligt föräldrarna tycker alltså några barn att det är krångligt att ha sina föräldrar som tränare och flera föräldrar har problem med den dubbla rollen som kommer med att vara ideell förälder. Men det tycks inte vara ett stort problem eftersom de bara talar om sina barn när de får en fråga som direkt berör deras barn. När de svarar på andra frågor talar de inte om sina egna barn vilket tyder på att de inte har en så central roll för hur föräldrarna ser på sitt ideella arbete i simföreningen. Det förstärker intrycket av att för dessa föräldrar är det deras eget intresse för sporten och att vara tränare som är det väsentliga och inte hur de förhåller sig till sina egna barn.

En annan svårighet är att när man arbetar ideellt kan det vara oklart vad man har ansvar för och inte. Eftersom de insatser människor gör ju är frivilliga och oftast inte är reglerade i avtal eller i arbetsbeskrivningar kan det vara svårt att veta hur långt det egna ansvaret sträcker sig. Detta kan förstås vara ett problem för ideellt arbete generellt men det torde vara särskilt tydligt när en vuxen förälder leder simträning eller andra aktiviteter där barn befinner sig i och i närheten av vatten. Eftersom det inte finns formella avtal är det till sist de ideella föräldrarnas uppfattningar som kommer att styra hur de agerar som ledare och tränare och var de drar gränsen för vad de har ansvar för. För att låta föräldrarna komma till tals i frågan om ansvar frågade vi dem om vad de som idrottsledare har ansvar för och inte. Inte oväntat svarade de först och med eftertryck att som ideell förälder har de ansvar för barnens säkerhet. En man i trettioårsåldern som tränar yngre barn uttrycker detta på följande vis:

Först och främst är mitt ansvar att verksamheten som vi bedriver är säker. Vatten är vatten. Tio barn går i och tio barn skall gå hem. Det är också den viktigaste kunskap vi lär barnen, säkerhet i vatten.

Att närheten till vatten kräver uppmärksamhet och ett särskilt ansvarstagande är förstås specifikt för dem som simtränare. Men att de som är ideella ledare eller tränare har ansvar för barnens fysiska säkerhet är en uppfattning som de flesta som arbetar ideellt inom barn- och ungdomsidrotten instämmer i (von Essen 2012). En av de intervjuade föräldrarna vidgar också ansvaret till att även omfatta barnens hälsa i vidare mening. Det är emellertid ingen förälder som uppfattar att ansvaret för barnens säkerhet är särskilt betungande eller att de oroar sig för vad som kan hända trots de risker som är förknippade med att barn simmar och leker i en bassäng. En möjlig orsak till att de tar på sig detta ansvar kan vara att de har en egen bakgrund som simmare och därför tilltror sig att bemästra situationen.

Många av de ideella föräldrarna svarade också att de har ansvar för att ge barnen den sociala omsorg de behöver och att bidra till deras fostran. De som talar om att de har ansvar för social omsorg om barnen talar förstås om att vara rättvis och lyhörd i själva träningsituationen men det finns också ett par föräldrar som menar att de även har ansvar för sådant som ligger utanför träningen och simföreningens verksamhet. Så exempelvis en kvinna i trettioårsåldern när hon talar om sitt ansvar:

Som ledare skall man inte bara vara tränare. Man skall vara en stödperson också. Man skall se om ett barn mår dåligt, och fråga hur det

har gått i skolan och hur helgen har varit. Det är inte bara simning man skall tänka på, man måste vara en god kamrat också. Se individen som kommer.

Flera av föräldrarna menar att de också har ansvar för att bidra till barnens fostran. De flesta talar emellertid då om själva träningsituationen och att barnen måste fostras till att uppföra sig "civiliserat" gentemot andra barn. Fostran handlar alltså för dem främst om att ha ordning och reda under träningarna. Ingen av dem säger explicit att de bör bidra till att barnen fostras så att de får hjälp att växa med goda värderingar och ett eget ansvarstagande. Ingen av dem talar heller om att de som ideella idrottsledare har ansvar för moraliska eller politiska målsättningar som att hjälpa dem som är svagare, bidra till integration eller jämställdhet. För de flesta föräldrar sträcker sig deras ansvar så att säga fram till bassängkanten.

Flera av föräldrarna säger att de har ansvar för att se till att barnen får en bra verksamhet samt att träningen är bra och vettig, men det handlar främst om att den skall vara välplanerad och strukturerad. Ingen svarar att de har ansvar för att barnen utvecklas som simmare eller att de vinner tävlingar. Hur barnen presterar och utvecklas som simmare menar de alltså att de inte har ansvar för. Närmast en sådan uppfattning kommer ett par föräldrar som säger att de har ansvar för att barnen skall trivas så att de vill fortsätta simma eller att simträningarna åtminstone blir ett gott minne för dem som slutar.

Ser vi då till vad de intervjuade föräldrarna menar att de inte har ansvar för återkommer sådant som ligger utanför träningarna eller simföreningens verksamhet. De svarade att de inte har ansvar för barnens utrustning eller för att se till att avgiften är betald. Flera simföräldrar menade också att de inte har ansvar för att barnen skall vilja träna simning, det måste vara barnens eget beslut eller möjligen något deras föräldrar bestämt. Att de flesta av föräldrarna drog en skarp gräns för det egna ansvaret så att det endast omfattar den träning eller verksamhet de är inblandade i förstärktes av att en av dem sa att de inte har ansvar för om någon hoppar i bassängen innan träningen började. En annan förälder svarade att hon bara har ansvar för den egna gruppen men inte för andra barn som också befinner sig i bassängen.

Vi vet förstås inte hur dessa föräldrar agerar i praktiken. Kanske tar man ett större ansvar i den dagliga verksamheten än vad som framkommer i intervjuerna. Men en möjlig slutsats av deras svar är att det är viktigt för dem att avgränsa ansvaret till den grupp och den verksamhet de leder för att på så sätt göra det egna ansvaret hanterligt. Det kan ju vara särskilt viktigt i de fall då idrottsföreningen inte beskriver vad föräldrar har ansvar för, genom att ange tydliga ansvarsområden eller arbetsbeskrivningar. Då blir det föräldrarna själva som måste begränsa sina insatser. Om detta är en riktig slutsats kan det vara en hjälp för ideella föräldrar att idrottsföreningen uttalar och beskriver vad de har ansvar för och vad de inte har ansvar för.

Det är vidare noterbart att endast någon enstaka förälder menar att de har ett socialt ansvar som sträcker sig utanför träningarna eller simföreningens verksamhet. De talar inte om att de bör bidra till social fostran, demokrati, jämställdhet eller integration som ju är målsättningar som under lång tid har kopplats ihop med barn- och ungdomsidrotten (Micheletti 1994; Norberg 2004; SOU 2008). Men de intervjuade ideella föräldrarna menar inte heller att de har ansvar för att barnen blir duktiga eller framgångsrika simmare eller att föreningen får mer resurser eller ett gott rykte. Så varken den idrottsliga eller den sociala dimensionen i ledarskapet är särskilt uttalat

när de ideella föräldrarna talar om vad de har ansvar för. Det är övnings- eller träningstillfället i sig de menar att de har ansvar för.

Vad föreningen kan bidra med

Så långt har vi diskuterat hur de intervjuade ideella föräldrarna ser på att vara idrottsledare och vilka utmaningar som följer av deras ideella arbete. Frågan är nu hur de ser på deras förhållande till idrottsföreningen. Vad kan vara bra och dåligt med att föräldrar arbetar ideellt i idrottsföreningen och hur kan föreningen stödja dem i deras ideella arbete, inte minst när det egna barnet har slutat?

Nästan alla intervjuade föräldrar menar att det är bra och viktigt att föräldrar till barn i klubben engagerar sig genom att arbeta ideellt eftersom det ger simföreningen resurser så att den kan bedriva sin verksamhet. En tanke som återkommer när de talar är att deras simförening är som andra ideella organisationer i det att den behöver ideellt arbete för att överleva. Då menar de att föräldrarna är viktiga eftersom deras barn är aktiva i föreningen och att man som förälder vill att föreningen skall fungera bra. De menar helt enkelt att föräldrarna är en lojal grupp som det är naturligt att rekrytera ifrån. En man i fyrtioårsåldern uttrycker det på följande vis:

Engagemanget som föräldrar lägger ner kan man inte köpa. De bakar sockerkakor till tävlingar och allt runt omkring. En idrottsförening skulle aldrig ha råd att betala för sådana tjänster, det finns liksom inte.

Vad han säger är att ideellt arbete inte bara ger idrottsföreningar de resurser de behöver och som de inte kan få på annat sätt utan att de också får ett engagemang som inte kan köpas för pengar och som inte kan ersättas med anställd personal. Detta engagemang kommer av att det egna barnet är aktivt i föreningen och han fortsätter med att säga att när barnet slutar så är det inte lika roligt eller meningsfullt att fortsätta arbeta ideellt. Så är det i alla fall för honom, hans barn är inte längre aktivt och han känner därmed inte samma engagemang längre.

Ingen av föräldrarna antyder ens att simföreningen utnyttjar dem eller tvingar dem att arbeta ideellt. Trots att de talar om att ideella föräldrar är en viktig resurs finns det alltså ingen som menar att deras obetalda insatser egentligen borde utföras av anställd personal. Om detta är ett uttryck för att traditionen att idrottsföreningar inte bör vara för professionaliserade eller kommersiella fortfarande påverkar hur man tänker kring detta engagemang eller för att man som förälder vill få möjlighet att göra insatser är svårt att säga. Kanske förstärker dessa två orsaker varandra.

Det hindrar inte att de menar att det kan vara negativt för föreningen att förlita sig på ideellt arbete eftersom de som är ideella inte är (tillräckligt) utbildade vilket gör att insatserna ibland inte är tillräckligt professionella. Dessutom menar några av dem att det är svårt att planera verksamheten på längre sikt eftersom många föräldrar slutar när det egna barnet slutar att idrotta i föreningen. Man tycker alltså att det är viktigt med engagemanget, både för att det utgör en resurs och för att det innebär att föreningen präglas av ett engagemang. Men man är samtidigt något tveksam till att det ideella arbetet inte har den stadga och professionalitet som anställd personal ger.

Utbildning är ett sätt för idrottsföreningar att stödja dem som arbetar ideellt. Så är det också i de två simföreningar som de intervjuade föräldrarna är engagerade i. När

de tillfrågades om vad de tyckte om de utbildningar de deltagit i var de alla mycket positiva och hade inte några idéer om hur de skulle kunna bli bättre eller vilka kunskaper de skulle behöva men inte fått. Några få föräldrar konstaterade att en del utbildningar inte har gett dem så mycket eftersom de hade varit tränare så länge eller hade varit aktiva simmare själva. På så sätt hade de redan de kunskaper som utbildningen skulle ge dem. Det hindrade emellertid inte att de som gav uttryck för denna kritik ändå var mycket positiva till den utbildning de hade blivit erbjudna och deltagit i.

Att de är så positiva till utbildningarna är förstås bra och är ett gott betyg till distriktet eller simföreningarna som genomförde dem. Eftersom några av dem menar att det är negativt att ideella inte är tillräckligt utbildade kunde man ju väntat sig att det också fanns förslag på hur den i och för sig redan goda utbildningen kunde bli bättre.

När vi till sist frågade de ideella ledarna om vad som krävs av en idrottsförening för att behålla sina ideella föräldrar även efter det att barnen har slutat svarade de framför allt att det krävs en god social gemenskap och att man som ideell ser att det man gör är betydelsefullt. Någon sa också att det var viktigt att få möjlighet att utvecklas som tränare. Man menar alltså att idrottsföreningen bör bidra genom att ge det ideella arbetet sammanhang och mening för att engagemanget skall fortsätta bortom det egna barnets aktivitet. Det överensstämmer med befolkningsundersökningen som visar att gemenskap och meningsfullhet är motvidimensioner som är generellt högt värderade av dem som arbetar ideellt (von Essen, Jegermalm & Svedberg 2015). Särskilt talar de intervjuade föräldrarna om vikten av att idrottsföreningen visar att det ideella arbete som föräldrar utför verkligen är betydelsefullt.

Vi frågade också om vilka krav som en idrottsförening kan ställa på en engagerad förälder. De flesta föräldrar betonade att man inte bör eller kan ställa krav på föräldrar att de skall arbeta ideellt. Flera av dem menar att trots att ideella föräldrar har sagt sig vara beredda att göra ideella insatser riskerar krav att leda till att föreningen förlorar de föräldrar som är engagerade. Samtidigt talar de om behovet av uppmuntran från föreningen och att man som förälder får se att det man gör är betydelsefullt på ett sätt som liknar att ställa krav. Detta visar sig till exempel i hur en kvinna i fyrtioårsåldern svarar på frågan om man kan ställa krav.

Det klart att man kan göra det, men frågan är om det är framgångsrikt. Jag är inte helt säker på det. Uppmuntran kanske. Som det är nu kan vi diskutera saker och ting och så kan vi gemensamt komma fram till lösningar, så jag känner inte att det är någon som ställer krav, utan mer uppmuntrar.

Som ideell förälder tycker man gärna att de insatser man gör är meningsfulla om man ser att de betyder mycket för barnen och föreningen, samtidigt ligger det nära till hands att det just därför blir mer kravfyllt eftersom det ju är svårt att avsluta ett engagemang som betyder mycket för andra. Det finns alltså en spänning mellan att ideellt arbete är frivilligt och att det kan vara till nytta för andra eftersom det då inte är lika lätt att sluta att göra sådana insatser (von Essen 2008).

De intervjuade föräldrarna fördjupar sig inte i denna motsättning. Istället är det flera av dem som menar att det nog finns ett åtagande som även om det inte är ett krav ändå är en förpliktelse. De menar att om man som förälder har åtagit sig en uppgift så måste idrottsföreningen kunna vänta sig att man också utför den. De menar att en

ideell förälder bör sköta det den åtagit sig att göra. En kvinna i fyrtioårsåldern talar om de krav en idrottsförening kan ställa på en ideell förälder:

Att den sköter det den sagt sig göra, att man kan lita på vad folk säger.
Har de sagt att de skall vara tränare på måndagskvällar, att de då är där i tid och sköter sina uppgifter och behandlar barnen bra.

Eftersom de menar att man som ideell förälder har en moralisk förpliktelse att genomföra de insatser man har åtagit sig är inte det ideella arbetet frivilligt i enkel mening. Det är frivilligt att åta sig något men det är inte bara att sluta som man själv vill eftersom man har ett ansvar och att föreningen förlitar sig på att man gör det man åtagit sig.

När föräldrarna resonerar kring de frågor som har med frivillighet och ansvar att göra säger några av dem att det är naturligt att man som förälder avslutar sitt engagemang när det egna barnet inte är aktivt längre. Den beskrivning de gav av hur det kom sig att de började arbeta ideellt och vad det betyder för dem att vara idrottsledare och där deras barn spelade en underordnad roll motsägs alltså när de i slutet av intervjun säger att engagemanget ofta *är* knutet till det egna barnet. Men de flesta säger samtidigt att de själva fortsätter trots att det egna barnet slutat eller att de känner andra föräldrar som fortsatt. De menar alltså att det finns en benägenhet att sluta som ideell förälder om det egna barnet slutar idrotta i idrottsföreningen. Men om föreningen förmår göra det ideella arbetet som ideella föräldrar utför meningsfullt och kan erbjuda en god social gemenskap finns det möjlighet att de stannar kvar. Föräldrar kan alltså vara lätta att rekrytera eftersom man når dem och deras barn gör det naturligt för dem börja engagera sig. Men om deras ideella arbete bara kretsar kring det egna barnet och om föräldrarna saknar egna motiv till det ideella arbetet eller en egen relation till idrottsföreningen och idrotten riskerar de att sluta arbeta ideellt när barnet slutar idrotta. Idrottsföreningen kan bidra till att det ideella arbetet kan sträcka sig över längre tid genom att erbjuda föräldrarna en egen social gemenskap i klubben och att de ser att deras insatser inte bara är betydelsefulla för det egna barnet utan för alla barn.

10. Diskussion

Avslutningsvis skall vi först sammanfatta det befolkningsundersökningen visar om ideellt arbete i idrottsrörelsen. Därefter skall vi resonera om vad intervjuerna säger om den dynamik som präglar föräldrars ideella arbete i de idrottsföreningar där deras barn är aktiva.

Det ideella arbetet som sker inom ramen för idrottsrörelsen är omfattande och under hela den tidsperiod som befolkningsundersökningarna följt det medborgerliga engagemanget i det svenska samhället har det utgjort den enskilt största gruppen av allt ideellt arbete. 2014 var en tredjedel av alla dem som arbetar ideellt inom någon slags ideell organisation i Sverige verksamma i en idrottsorganisation. Det betyder att det ideella arbetet inom idrottsrörelsen utgör en betydande andel av allt ideellt arbete som utförs i Sverige. Därmed kommer det ideella arbetet inom idrottsrörelsen påverka hur ideellt arbete generellt struktureras i det svenska samhället.

Samtidigt särskiljer sig de som arbetar ideellt inom idrottsorganisationer på flera sätt från dem som arbetar ideellt inom andra ideella organisationer. De som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen är oftare män, något yngre, oftare gifta eller sambo, bor oftare i mindre samhällen (upp till 10 000 invånare) och har oftare hemmavarande barn än de som arbetar ideellt inom andra typer av organisationer. Dessutom är det så att bland dem som arbetar ideellt inom idrottsorganisationer är personer med akademisk utbildning inte överrepresenterade. Det är en viktig skillnad eftersom personer med högre utbildning generellt är överrepresenterade bland dem som arbetar ideellt. Slutligen, det som utmärker dem som är ideellt aktiva inom idrottsrörelsen mest av allt är att de oftare än andra själva utövar idrott. De som själva är idrottsutövare arbetar ideellt mer sällan inom andra typer av ideella organisationer.

Orsakerna till att de som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen särskiljer sig på dessa sätt går sannolikt att finna både i de verksamheter som idrottsföreningar bedriver och hur idrottsrörelsen är organiserad. Många idrottsföreningar bedriver en bred och omfattande verksamhet och likt de flesta andra civilsamhällesorganisationer i Sverige är de beroende av ideellt arbete för att kunna göra det. Samtidigt finns idrottsföreningar utbredda över stora delar av landet och idrottens organisationer är till synes mer närvarande på mindre orter än vad många andra civilsamhällesorganisationer är. Riksidrottsförbundets egen statistik visar också på att störst andel aktiva (antalet aktiva per 10 000 invånare) finns i glesbygdslän (RF 2014). Idrotten spelar ofta en betydelsefull roll som mötesplats och för den sociala sammanhållningen på mindre orter. Många kommuner väljer också – i den mån de ger stöd – att prioritera stöd till civilsamhällesorganisationer som bedriver barn- och ungdomsverksamhet vilket tenderar att gynna idrottsföreningar eftersom många av dem bedriver en stor barn- och ungdomsverksamhet. Det gör att det ideella arbetet i idrottsrörelsen i större utsträckning än annat ideellt arbete präglas av de villkor som råder på landsbygden och i mindre städer.

Det som mest utmärker dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen är att de själva har idrottat eller att de fortfarande gör det. Det omvända gäller också, nämligen att de som har idrottat i mindre utsträckning än andra arbetar inom andra typer av ideella organisationer. Eftersom så många har idrottat som barn eller i ungdomen tyder det på att idrottsrörelsen både engagerar en stor del av befolkningen och att den rekryterar sina egna aktiva. Det skulle i så fall också förklara att den stora grupp som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen på flera sätt särskiljer sig från andra som arbetar ideellt.

I och med att idrottsorganisationer i förhållande till övriga delar av civilsamhället har en så pass omfattande barn- och ungdomsverksamhet behövs också en stor del vuxna och ungdomar som arbetar ideellt för att verksamheterna ska kunna bedrivas. Många av de ideellt aktiva inom idrottsrörelsen är följaktligen föräldrar till barn som är aktiva inom den idrottsförening de arbetar ideellt för. Bland de ideellt aktiva föräldrarna är de som lever i parrelationer starkt överrepresenterade, medan ensamstående föräldrar däremot är underrepresenterade. En trolig orsak till detta samband är att det krävs resurser för att kunna arbeta ideellt som förälder. Det kan exempelvis vara så att man behöver vara två vuxna i familjen för att avlasta varandra så att man som förälder kan arbeta ideellt.

De som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen rekryteras alltså i stor utsträckning bland dem som redan sysslar med idrott eller är föräldrar till barn som idrottat. Att denna grupp är så stor och skiljer sig från andra ideella gör det intressant att studera den närmare för att få en mer differentierad bild av dem som arbetar ideellt i Sverige än den som framkommer när man studerar dem som arbetar ideellt i sociala rörelser, politik, intresseorganisationer och sociala insatser.

För att fördjupa oss i det som särskiljer ideellt arbete i idrottsrörelsen skall vi till sist återvända till den grupp vi ovan kallat för idrottsföräldrar. Vad det gäller denna grupp skall vi fördjupa de resultat som vi redovisat ovan och resonera vidare om hur de ser på sitt engagemang. I samtalen med de tio föräldrar vi intervjuat har vi framför allt velat visa hur de förhåller sig till sin dubbla roll som förälder och tränare med de olika förväntningar som är kopplade till dessa två roller. Vi har gjort det genom att fråga om hur det kom sig att man började, hur man ser på att vara tränare, det egna ansvaret och vad som skulle förmå föräldrar att fortsätta även om det egna barnet slutar att vara aktivt.

Intervjuerna präglas av hur entusiastiska och positiva föräldrarna är, både till sitt ideella arbete och till den förening de är verksamma i. Några föräldrar riktar visserligen kritik mot föreningen i vissa praktiska frågor men det är bara undantagsvis. Ingen av föräldrarna säger att de är eller känner sig tvungna att arbeta ideellt och det är bara en av dem som överväger att sluta, och det hänger samman med att det egna barnet slutar. Dessa tio föräldrar bekräftar alltså inte det man antagit i tidigare studier, nämligen att föräldrar generellt känner sig tvingade att arbeta ideellt eftersom deras barn idrottat (Olsson 2007).

Snarare talar föräldrarna om sitt ideella arbete som en möjlighet att få vara aktiv och nästan alla talar om sin egen bakgrund som aktiva simmare när de får frågan om hur det kom sig att de började arbeta ideellt. I föräldrarnas berättelser är det deras eget intresse för simning, simföreningen, träningarna eller den sociala samvaron som står i centrum. När de talar om sitt ideella arbete kopplar de inte ihop det med en ambition om att just deras barn skall bli framgångsrikt eller att föreningen kräver av dem

att de skall arbeta ideellt. Eftersom dessa föräldrar menar att deras ideella arbete är ett uttryck för deras eget intresse är det snarast så att deras barn har givit dem en möjlighet att låta detta intresse komma till uttryck. Som vi har konstaterat ovan har tidigare forskning visat att människor uppfattar att det är meningsfullt att arbeta ideellt när det blir ett intresse eller engagemang som knyts till dem själva (Jeppsson Grassman 1997; Wuthnow 1991).

Frågan är då om dessa föräldrar är annorlunda än andra som arbetar ideellt. Har vi helt enkelt intervjuat en grupp ovanligt nöjda föräldrar bland alla ideella föräldrar inom idrottsrörelsen? Den frågan kan förstås inte besvaras i denna rapport, men för att i någon mån fördjupa våra resultat kan vi pröva dem mot tidigare liknande intervjuer med ideella föräldrar. För att även låta föräldrar som arbetar ideellt i en lagidrott och som inte själva har utövat den idrott de är engagerade i komma till tals skall vi använda material från intervjuer med tio föräldrar som arbetade ideellt i en fotbollsklubb (von Essen 2008).

Föräldrarna som var aktiva i fotbollsklubben beskrev hur de vid ett möte med föreningen fick veta att de var tvungna att arbeta ideellt i föreningen för att deras barn skulle få fortsätta spela fotboll.³⁶ Trots att flera av dem uppfattade att kravet på att arbeta ideellt var problematiskt och överraskande blev de alla med tiden mycket positiva till att vara ideella föräldrar. Detta är en inte helt ovanlig process och är ett exempel på hur människor som arbetar ideellt socialiseras in i de sociala sammanhang och ideella organisationer där de arbetar ideellt (Hooghe 2003). Föräldrarnas ideella arbete hade börjat som ett tvång, men med tiden kom de att uppskatta att vara ideella föräldrar eftersom de fick följa sina barn och laget. Dessutom menade de att fotbollsklubben var viktig för sammanhållningen och den sociala omsorgen i det lokalsamhälle där de bodde. Bland föräldrar som fortsätter att arbeta ideellt trots att de blivit tvingade kan det alltså växa fram en lojalitet till klubben och barnen vilket gör det ideella arbetet meningsfullt. Detta gäller inte bara idrottsföräldrar, generellt börjar människor ofta arbeta ideellt eftersom de blir tillfrågade, men personliga motiv och intressen blir allt viktigare ju längre de arbetar ideellt (Wollebæk, Særtrang & Fladmoe 2015).

Det gör att vi analytiskt bör skilja frågan varför människor börjar arbeta ideellt från frågan varför de fortsätter över längre tid (Jeppsson Grassman 1997). Människor börjar oftast arbeta ideellt eftersom de är innefattade i nätverk och exponerade på sociala arenor (von Essen, Jegermalm & Svedberg 2015; Nesbit 2013). För dem som kan koppla sina insatser och det sammanhang de befinner sig i till sig själva som t.ex. värderingar, social gemenskap eller intressen blir det ideella arbetet meningsfullt och något många fortsätter med under en längre tid (von Essen, 2008; Jeppsson Grassman, 1997). Det innebär att det finns utrymme för idrottsföreningar, men också andra ideella organisationer, att möta föräldrar på ett sådant sätt att de kan koppla ihop sina egna intressen med organisationens behov så att deras ideella arbete blir ett uttryck för ett personligt engagemang (Snow, Rochford, Worden & Benford, 1986).

Att föräldrars ideella arbete i idrottsföreningar hänger samman med att det blivit ett personligt engagemang återkommer när föräldrarna beskriver vad som krävs för att de skall fortsätta arbeta ideellt trots att det egna barnet slutar. Om föreningen kan visa att man som förälder är behövd, att det man gör spelar roll för andra samt att det

³⁶ Mötet ägde rum i samband med att barnen skulle börja första klass vilket gör att barnen då var sex eller sju år gamla.

finns en god gemenskap är många föräldrar beredda att fortsätta. Det understryker att ideellt arbete blir meningsfullt för människor om de uppfattar att de är efterfrågade och att det finns ett konkret behov av deras insatser (von Essen 2008; Wuthnow 1991). Samtidigt får inte behoven uttryckas på ett sådant sätt att det ideella arbetet uppfattas som ett krav eller en plikt utan att det är ett personligt engagemang. Därmed har anställda och aktiva i idrottsföreningen en möjlighet att närma sig de föräldrar som de har rekryterat på ett sådant sätt att dessa uppfattar att deras ideella arbete har en betydelse som sträcker sig utanför föräldraskapets åtaganden så att det på så sätt blir ett personligt engagemang.

Litteratur

- Blomdahl, U., Elofson, S., Lengheden, L. & Åkesson, M. (2015). *Ung livsstil i Sverige*. Stockholm: Stockholms stad - Idrottsförvaltningen, Forskningsenheten.
- Börjesson, M. & von Essen, J. (2007). *Det sociala ledarskapet*. FoU-Rapport 2007:3. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Chartrand, S. (2004). *Work in voluntary welfare organizations. A sociological study of voluntary welfare organizations in Sweden* (diss.). Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J. & Miene, P. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), s. 1516–1530.
- Dølvik, J. E., Fløtten, T., Hippe, J. M. & Jordfald, B. (2015). *The Nordic model towards 2030. A new chapter?* Oslo: Fafo report 2015:07.
- Einarsson, T. & Hvenmark, J. (2012). Efter medlemskapet? I F. Wijkström (red.) *Civilsamhället i samhällskontraktet. En antologi om vad som står på spel*. Stockholm: European Civil Society Press.
- von Essen, J. (2008). *Om det ideella arbetets betydelse - en studie om människors livsåskådningar* (diss.). Uppsala: Teologiska institutionen, Uppsala universitet.
- von Essen, J. (2012). *Om ideella ledare i barn- och ungdomsidrotten och idrottsledarskapets sociala dimensioner*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- von Essen, J., Jegermalm, M. & Svedberg, L. (2015). *Folk i rörelse. Medborgerligt engagemang i Sverige 1992–2014*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.
- von Essen, J. & Wallman-Lundåsen, S. (2015). Medborgerligt engagemang – klassresa eller klassklyfta? I SOU 2015:96. *Låt fler forma framtiden! Forskarantologi*.
- Fridberg, T. & Henriksen, L. S. (red.). (2014). *Udviklingen i frivilligt arbejde 2004–2012*. Köpenhamn: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velferd.
- de Hart, J., Dekker, P. & Halman, L. (red.). (2013). *Religion and Civil Society in Europe*. Dordrecht, Heidelberg, New York: Springer.
- Henriksen, L. S. (2015). Hur gör dom? Svensk frivillighet i komparativt perspektiv. I von Essen, J., Karlsson, M., Blomqvist, L., Forssell, E. & Trägårdh, L. (red.). *Med kärlek till det oordnade*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola Förlag.
- Hvenmark, J. (2008). *Reconsidering Membership: A Study of Individual Members' Formal Affiliation with Democratically Governed Federations* (diss.). Stockholm: Economic Research Institute (EFI), Stockholm School of Economics.
- Hooghe, M. (2003). Participation in Voluntary Associations and Value Indicators: The Effect of Current and Previous Participation Experiences. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 32(1), s. 47–69.
- Hustinx, L., von Essen, J., Haers, J. & Mels, S. (2015). Religion and volunteering. I L. Hustinx, von Essen, J., Haers, J. & Mels, S. (red.). *Religion and volunteering. Complex, contested and ambiguous relationships*. New York: Springer.
- Jeppsson Grassman, E. (1993). Frivilliga insatser i Sverige – en befolkningsstudie. I SOU 1993:82 *Frivilligt socialt arbete Kartläggning och kunskapsöversikt*. Stockholm: Fritze.
- Jeppsson Grassman, E. (1997). *För andra och för mig. Det frivilliga arbetets innebörder*. Stockholm: Sköndalsinstitutets skriftserie, nr. 8. Ersta Sköndal Högskola.
- Jeppsson Grassman, E. & Svedberg, L. (1999). Medborgarskapets gestaltningar – insatser i och utanför föreningslivet]. I E. Amnå (red.). SOU 1999:84, *Civilsamhället*.
- Jeppsson Grassman, E. & Svedberg, L. (2007). Civic participation in a Scandinavian welfare state: patterns in contemporary Sweden. I L. Trägårdh (red.) *State and Civil Society in Northern Europe. The Swedish Model Reconsidered*. New York: Berghahn Books.
- Karlsson, L. B., Kuusela, K. & Rantakeisu, U. (red.). (2013). *Utsatthet, marginalisering och utanförskap*. Lund: Studentlitteratur.

- Micheletti, M. (1994). *Det civila samhället och staten. Medborgarsammanslutningarnas roll i svensk politik*. Stockholm: Fritzes.
- Nesbit, R. (2013). *The Effect of Being Asked to Volunteer on Volunteering Tasks and Domain of Volunteer Work*. Paper for 42nd annual ARNOVA research conference, Hartford, Connecticut, November 21–23, 2013.
- Norberg, J. R. (2004). *Idrotten i den ideella sektorn. En kunskapsöversikt*. FoU-Rapport 2004:6. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Norberg, J. R. & Redelius, K. (2012). Idrotten och kommersen. Marknaden som hot eller möjlighet. I F. Wijkström (red.). *Civilsamhället i samhällskontraktet. En antologi om vad som står på spel*. Stockholm: European Civil Society Press.
- Olsson, L-E. (2007). *Frivilligt arbete inom idrotten – möjlighet och ofrånkmlighet*. FoU rapport 2007:4. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Olsson, L-E., Svedberg, L. & Jeppsson Grassman, E. (2005). *Medborgarnas insatser och engagemang i civilsamhället – Några grundläggande uppgifter från en ny befolkningsstudie*. Justitiedepartementet.
- Papakostas, A. (2012). De medlemslösa organisationernas tidevarv. I F. Wijkström (red.). *Civilsamhället i samhällskontraktet. En antologi om vad som står på spel*. Stockholm: European Civil Society Press.
- Patriksson, G. & Wagnsson, S. (2004). *Föräldraengagemang i barns idrottsföreningar*. FoU-Rapport 2004:8. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone*. New York: Simon & Schuster.
- Putnam, R.D. & Campbell, D. (2010). *American Grace: How religion divides and unites us*. New York: Simon & Schuster.
- Quintelier, E. (2008). Who is politically active: The athlete, the scout member or the environmental activist? Young people, voluntary engagement and political participation. *Acta sociologica*, 51(4), s. 355–370.
- Redelius, K. (2002). *Ledarna och barnidrotten. Idrottsledarnas syn på idrott, barn och fostran* (diss.). Studies in Educational Sciences 55. Stockholm: Lärarhögskolan i Stockholm.
- Riksidrottsförbundets Verksamhetsberättelse (2014). *Idrotten i Siffror*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Salamon, L. & Anheier, H. (1998). Social origins of civil society. Explaining the non-profit sector cross-nationality. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 9(3), s. 213–248.
- Statistiska centralbyrån (SCB) (2012). *ULF/SILC Undersökningarna av levnadsförhållanden*.
- Schlozman, K. L., Verba, S. & Brady, H. E. (2012). *The unheavenly chorus: Unequal political voice and the broken promise of American democracy*. Princeton: Princeton University Press.
- Schofer, E. & Fourcade-Gourinchas, M. (2001). The structural contexts of civic engagement: Voluntary association membership in comparative perspective. *American Sociological Review*, s. 806–828.
- Schofer, E. & Longhofer, W. (2011). The Structural Sources of Association. *American Journal of Sociology*, 117(2), s. 539–585.
- Segnestam Larsson, O. (2014). *Förtroendevalda i stormens öga. Ordförandes syn på kompetens och lärande i idrottsföreningar*. FoU-Rapport 2014:2. Riksidrottsförbundet.
- Snow, D. A., Rochford, E. B., Worden, S. K. & Benford, R. D. (1986). Frame Alignment Processes, Micromobilization and Movement Participation. *American Sociological Review*. vol. 51(4), s. 464–481.
- SOU 2008:59. *Föreningsfostran och tävlingsfostran. En utvärdering av statens stöd till idrotten*. Stockholm: Fritze.
- Svedberg, L., von Essen, J. & Jegermalm, M. (2010). *Svenskarnas engagemang är större än någonsin – insatser i och utanför föreningslivet*. Rapport till regeringskansliet.
- Svedberg, L. & von Essen, J. (2015). *Mer engagemang? Folkbildningen i det svenska civilsamhället*. Stockholm: Folkbildningsrådet.
- Verba, S., Schlozman, K. L. & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Vogel, J., Amnå, E., Munck, I. & Häll, L. (2003). *Föreningslivet i Sverige: välfärd, socialt kapital, demokratiskola*. Rapport nr. 98. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

- Wallman Lundåsen, S. & Trägårdh, L. (2013). Social Trust and Religion in Sweden: Theological Belief Versus Social Organization. I J. de Hart, Dekker, P. & Halman, L. (red.). *Religion and civil society in Europe*. New York: Springer.
- Wijkström, F. (2011). Charity Speak and Business Talk. The On-Going (Re)hybridization of Civil Society. In F. Wijkström, & Zimmer, A. (eds.). *Nordic Civil Society at a Cross-Roads*. Baden: Nomos.
- Wijkström, F. & Einarsson, T. (2006). *Från nationalstat till näringsliv. Det civila samhällets organisationsliv i förändring*. Handelshögskolan i Stockholm. EFI.
- Wijkström, F. & Lundström, T. (2002). *Den ideella sektorn: Organisationerna i det civila samhället*. Stockholm: Sober Förlag.
- Wijkström, F. & Lundström, T. (2015). Rekonstruktion av det frivilliga. De nya civilsamhällesmedborgarna. I J. von Essen; Karlsson, M., Blomquist, L., Forsell, E. & Trägårdh, L. (red.). *Med kärlek till det oordnade*. Stockholm: Ersta Sköndal University College.
- Wollebæk, D. & Sivesind, K. H. (2010). *Fra folkebevegelse til filantrop? Frivillig innsats i Norge 1997–2009*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, rapport 2010-3.
- Wollebæk, D. Særtrang, S. & Fladmoe, A. (2015). *Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn of frivillig sektor.
- Wuthnow, R. (1991). *Acts of Compassion. Caring for others and helping our selves*. Princeton: Princeton University Press.

Bilagor

Bilaga 1 Klassificering av ideella organisationer

Eftersom ideella organisationer är mångfacetterade och bedriver många olika typer av verksamheter kommer alla indelningar i kategorier bli grova och missvisande ur något perspektiv. Samtidigt är det inte meningsfullt att analysera 34 olika organisationstyper var för sig. Dessutom är det som läsare svårt att få en överblick över en så finmaskig indelning. Därför har vi gjort en indelning i elva organisationskategorier både för att samla tillräckligt mycket material i varje kategori som möjliggör en meningsfull analys och för att skapa en överblickbar struktur av det organisatoriska landskap som det ideella arbetet bedrivs i. Kategoriseringen har vägletts av vad de som arbetar ideellt företrädesvis ägnar sig åt vilket inte nödvändigtvis speglar organisationernas uttalade syfte eller inriktning.

Denna kategorisering skiljer sig något från det internationella klassificeringssystemet ICNPO som utvecklats för att kategorisera ideella organisationer främst för jämförande studier. ICNPO-systemet har använts i svenska studier av det civila samhället (se t.ex. Wijkström & Lundström 2002).

Den indelning av organisationer som vi har använt oss av består av 11 olika kategorier av organisationer. Den första kategorin, **Idrottsorganisationer**, omfattar endast denna typ av organisationer. Den andra kategorin, **Organisationer med social inriktning**, inbegriper humanitärt eller socialt inriktade organisationer, lokala grupper med social inriktning, ordenssällskap, invandrarorganisationer, nykterhetsorganisationer och anti-drogföreningar. Den tredje kategorin, **Organisationer för boende**, samlar hyresgästföreningar, bostadsrättsföreningar, villaägarföreningar, småhusföreningar samt samfälligheter. Den fjärde kategorin, **Fritidsorganisationer**, avser friluft-, jakt- och fiskeorganisationer, motororganisationer, hobbyföreningar samt frivilliga försvarsföreningar. Den femte kategorin, **Intresseorganisationer och fackförening**, omfattar föräldraföreningar, handikapp- och patientföreningar, pensionärsorganisationer, studentföreningar, fackföreningar samt aktieägarföreningar. Den sjätte kategorin, **Religiösa organisationer**, inbegriper församlingar i Svenska kyrkan, andra kristna samfund samt andra religiösa samfund. Den sjunde kategorin, **Utanför det civila samhällets organisationer**, omfattar ideella insatser i den offentliga sektorn, företag och nätverk. Den åttonde kategorin, **Kulturorganisationer**, omfattar kultur-, dans-, musik- och teaterföreningar. Den nionde kategorin, **Sociala rörelser och politiska organisationer**, omfattar kvinnoorganisationer, miljöorganisationer, politiska partier, organisationer för internationella frågor, fredsorganisationer samt lokala aktionsgrupper. Den tionde kategorin **Kooperativ**, inbegriper konsumentkooperativ och andra slags kooperativ. Till sist kommer den elfte kategorin som samlar upp **Andra organisationer**.

Bilaga 2

Motiv för ideellt arbete

De intervjuade fick följande fråga: *Nu kommer några motiv till att arbeta frivilligt/ideellt. Dessa motiv kan vara mer eller mindre viktiga för dig. Ange hur viktiga de är för dig på en skala från 1 till 7. 1 betyder att motivet INTE betyder något för dig, och 7 betyder, att detta motiv betyder MYCKET för dig. På en skala från 1–7, hur viktigt är det för dig, ...*

De alternativ som de intervjuade fick besvara rörde följande motiv:

Värderingar:

- Att visa medkänsla med någon som har det sämre
- Att få göra något konkret i det område där man är engagerad

Karriär och egennytta:

- Att få kontakter som kan hjälpa i arbetslivet
- Att kunna skriva i sitt CV eller få intyg på att man arbetat ideellt

Gemenskap och socialt sammanhang:

- Att arbeta ideellt tillsammans med vänner
- Att delta i ett gott sammanhang när man arbetar ideellt
- Att uppleva ett tvång eller förväntan från andra att arbeta ideellt

Kunskap och lärande:

- Att lära sig genom det ideella arbetets praktiska erfarenheter
- Att lära sig om det man arbetar ideellt med

Självbild och tillfredsställelse:

- Att bli mer tillfreds med sig själv
- Att känna sig behövd

Bilaga 3

Regressionsanalyser: operationaliseringar

De variabler som har använts i regressionsanalyserna har kodats enligt följande. **Kön** är kodat som en dikotom variabel där man har kodats som 1 och kvinna 0. **Ålder** är en numerisk variabel som uttrycks i år. **Sambo/gift** är kodat som 1 i en dikotom variabel där övriga civilstånd är 0. **Akademisk utbildning** är en dikotom variabel där 1 anger att ha en avslutad examen från högskola eller universitet och övriga utbildningsnivåer är 0. **Förvärvsarbetar** är en dikotom variabel och kodas som 1 för dem som uppger att de har en anställning och övriga kategorier kodas 0. **Hög inkomst** är en dikotom variabel och kodas som 1 för dem som har en personlig årsinkomst motsvarande 375 tkr eller högre, övriga inkomstnivåer kodas som 0. Att ha **hemmavarande barn** är en dikotom variabel och kodas som 1 om man har hemmavarande barn och inga hemmavarande barn kodas som 0. **Landsbygd/småstad** kodas som 1 för orter som har upp till 10 000 invånare och övriga orter anges med 0. Att ha haft **föräldrar som varit mycket aktiva** inom civilsamhället under svarspersonernas uppväxt kodas som 1 och övriga svar kodas som 0. Att själv vara **aktiv idrottsutövare i en förening** är en dikotom variabel som kodas som 1 om svarspersonen är aktiv inom idrott för närvarande och övriga svarsalternativ kodas 0. **Religiöst deltagande** är en variabel som kodas från 1 till 5 och anger i stigande grad hur ofta svarspersonerna deltar i gudstjänster.

Bilaga tabell 1. Ideellt arbete inom idrott och ideellt arbete ej inom idrott. Logistisk regressionsanalys.

***= p<0.001, **= p<0.01, *= p<0.05, †=p<0.10, N=1253.

	Ideellt arbete, idrott Demografiska och socio-ekonomiska faktorer Modell 1	Ideellt arbete, ej idrott Demografiska och socio-ekonomiska faktorer Modell 2	Ideellt arbete, idrott Demografiska, socio-ekonomiska och familjefaktorer Modell 3	Ideellt arbete, ej idrott Demografiska, socio-ekonomiska och familjefaktorer Modell 4
	Oddsquot	Oddsquot	Oddsquot	Oddsquot
Kön (man)	1,69**	1,12	1,71**	1,12
Ålder	0,97***	1,00	0,97***	1,00
Sambo/gift	1,50†	1,09	1,52*	1,11
Akademisk utbildning	1,08	1,85***	1,05	1,82***
Förvärvsarbetar	1,14	0,77†	1,14	0,77†
Hög inkomst	1,70**	0,84	1,69**	0,84
Hemmavarande barn	1,91**	0,74†	1,90**	0,74†
Landsbygd/småstad	1,90***	0,75*	1,91***	0,75*
Föräldrar mycket aktiva			1,38†	1,27
(Konstant)	0,18***	0,48**	0,17***	0,45**
Nagelkerke R ² /Cox & Snell	0,15/0,09	0,05/0,04	0,15/0,09	0,05/0,04

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Bilaga tabell 2. Ideellt arbete som beroende variabel. Ideellt arbete inom idrott jämfört med övriga. Logistisk regressionsanalys.

***= p<0.001, **= p<0.01, *= p<0.05, †=p<0.10, N=1253.

	Frivilligt arbete, idrott Demografiska, socio-ekonomiska faktorer och eget idrottande Modell 5	Frivilligt arbete, ej idrott Demografiska, socio-ekonomiska faktorer och eget idrottande Modell 6	Frivilligt arbete, idrott Demografiska, socio-ekonomiska faktorer, religiöst deltagande och eget idrottande Modell 7	Frivilligt arbete, ej idrott Demografiska, socio-ekonomiska faktorer, religiöst deltagande och eget idrottande Modell 8
	Oddsquot	Oddsquot	Oddsquot	Oddsquot
Kön (man)	1,52*	1,16	1,61*	1,28†
Ålder	0,98***	1,00	0,98***	1,00
Sambo/gift	1,61*	1,11	1,67*	1,14
Akademisk utbildning	0,89	1,90***	0,90	1,79***
Förvärvsarbetar	1,41	0,73†	1,35	0,78
Hög inkomst	1,47†	0,87	1,45†	0,93
Hemmavarande barn	2,22***	0,73*	2,20***	0,71*
Landsbygd/småstad	2,14***	0,74*	2,28***	0,65**
Föräldrar mycket aktiva	1,21	1,32†	1,22	1,20
Idrottar	6,66***	0,57**	6,52***	0,58**
Religiöst deltagande			0,98	1,62***
(Konstant)	0,08***	0,52*	0,09***	0,25***
Nagelkerke R ² /Cox & Snell	0,27/0,16	0,07/0,05	0,28/0,17	0,10/0,07

Källa: Befolkningsundersökningen 2014.

Riksidrottsförbundet

Idrottens Hus, Box 11016, 100 61 Stockholm | Tel: 08 - 699 60 00 | Fax 08 - 699 62 00
E-post: riksidrottsforbundet@rf.se | Hemsida: www.rf.se